

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vzdělávání jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody

Education of Individuals Serving a Custodial Sentence

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odbor. výcviku

VEDOUCÍ PRÁCE

prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA

ONDRÁŠKOVÁ
JANA

2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Ondrášková** Jméno: **Jana** Osobní číslo: **487662**
Fakulta/ústav: **Masarykův ústav vyšších studií**
Zadávající katedra/ústav: **Institut pedagogických a psychologických studií**
Studijní program: **Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku**

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:

Vzdělávání jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody

Název bakalářské práce anglicky:

Education of Individuals Serving a Custodial Sentence

Pokyny pro vypracování:

Cílem BP je analyzovat specifika vzdělávání jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody a identifikovat klíčové odborníky podílející se na resocializaci těchto osob. Dále identifikovat nástroje vhodné pro edukační a resocializační práci. Dílčím cílem je vytvoření edukační aktivity v rámci programu zacházení. Práce má charakter teoreticko-empirický.

Seznam doporučené literatury:

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.
BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. Kapitoly z forenzní psychologie. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5.
ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. Základy penologie pro policisty. Praha: Policejní akademie, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
VETEŠKA, Jaroslav. Psychologie kriminálního chování. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5.

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:

prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA, institut pedagogických a psychologických studií MÚ

Jméno a pracoviště druhé(ho) vedoucí(ho) nebo konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: **25.01.2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **10.01.2022**

Platnost zadání bakalářské práce: **19.09.2022**

prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA
podpis vedoucí(ho) práce

Ing. Petr Svoboda, Ph.D., ING.PAED.IGIP
podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry

prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.
podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Studentka bere na vědomí, že je povinna vypracovat bakalářskou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je třeba uvést v bakalářské práci.

Datum převzetí zadání

Podpis studentky

ONDRÁŠKOVÁ, Jana. *Vzdělávání jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: ČVUT 2022.
Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citovala a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této závěrečné práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: 10. 01. 2022

Podpis:

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu prof. Jaroslavu Veteškovi za metodické vedení a odborné konzultace. Také především za trpělivost a ochotu, kterou mi poskytl při zpracování bakalářské práce. Velké poděkování dále patří také paní Ing. Ladislavě Dlouhé, která mi poskytla cenné rady z oblasti vězeňství a Věznici Jiřice, kde jsem uskutečnila dotazníkové šetření.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je analýza zabývající se specifiky vzdělávání jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody. Popisuje vzdělávací možnosti těchto osob a také osoby, které se podílejí na vzdělávání a resocializaci. Dále identifikuje nástroje vhodné pro edukační a resocializační práci. V praktické části bylo uskutečněno dotazníkové šetření u osob ve výkonu trestu odnětí svobody, a to v otevřené Věznici Jiřice. Bylo zjišťováno, zda se dotazované osoby vzdělávají, o jaký typ vzdělání mají zájem, jaký je jejich přístup ke vzdělání. Také byla zjišťována motivace a v menším rozsahu byla zkoumána zaměstnanost a snaha udržet si práci. Dílčím cílem bakalářské práce je návrh edukační aktivity v programu zacházení. Práce má charakter teoreticko -empirický.

Klíčová slova

Věznice, výkon trestu, socializace, resocializace, motivace, vzdělávání, práce, společnost

Annotation

The aim of this bachelor thesis is an analysis dealing with the specifics of education of individuals serving a prison sentence. It describes the educational opportunities of these people as well as the people involved in education and resocialization. It also identifies tools suitable for educational and resocialization work. In the practical part, a questionnaire survey was conducted on persons serving a prison sentence, namely in the Jiřice prison. It was ascertained whether the respondents were being educated, what type of education they were interested in, what their access to education was. The motivation was also identified and, to a lesser extent, employment and job retention were examined. A partial goal of the bachelor thesis is the design of educational activity in the treatment program. The work has a theoretical-empirical character.

Key words

Prison, imprisonment, socialization, resocialization, motivation, education, work, society

Obsah

Úvod.....	5
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1 Teoretická a aplikační východiska	7
1.1 Kriminalita	8
1.2 Pojetí trestu a trestání	9
1.3 Recidiva	10
1.4 Penologie.....	11
1.5 Penitenciární pedagogika.....	12
1.6 SARPO.....	13
1.7 Postpenitenciární péče.....	15
1.8 Sociální integrace	15
2 Vzdělávání odsouzených jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody	16
2.1 Úloha hodnot a hodnotový systém v procesu resocializace.....	17
delikventů	17
2.2 Legislativní vymezení	18
2.3 Formální a neformální vzdělávání	19
2.3.1 Formální vzdělávání.....	20
2.3.2 Neformální vzdělávání.....	20
2.4 Primární, sekundární a terciární vzdělávání.....	21
2.4.1 Primární vzdělávání	21
2.4.2 Sekundární vzdělávání.....	23
2.4.3 Terciární vzdělávání.....	24
2.5 Programy zacházení	24
2.5.1 Dělení programů zacházení.....	25
3 Osoby podílející se na výchově, vzdělávání a resocializaci	26
3.1 Dozorci a vychovatelé	26
3.2 Role kaplana	26
3.3 Speciální pedagog	26
3.4 Psycholog	27

3.5	Sociální pracovník.....	27
4	Charakteristika výkonu trestu dle typů věznic.....	28
II.	EMPIRICKÁ ČÁST	30
5	Výzkumné šetření.....	31
5.1	Věznice Jiřice	31
5.1.1	Stručná historie	31
5.1.2	Pracovní aktivity a možnosti práce vězňů	32
5.1.3	Vzdělávací možnosti, rekvalifikace	32
5.1.4	Otevřená věznice.....	33
5.2	Vlastní výzkum ve Věznici Jiřice	34
5.2.1	Cíl výzkumu a hypotézy	34
5.2.2	Charakteristika výzkumného vzorku	35
5.2.3	Etika výzkumného šetření	35
5.2.4	Metodologie výzkumu	35
5.2.5	Výsledky výzkumného šetření	36
5.2.6	Shrnutí ve vztahu k hypotézám	53
ZÁVĚR.....		55
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY		57
SEZNAM OBRÁZKŮ.....		60
SEZNAM TABULEK		60
SEZNAM GRAFŮ		60
SEZNAM PŘÍLOH		61

Úvod

Život ve vězení s sebou přináší mnoho specifíků, omezení i povinností, které jsou značně odlišné od života mimo něj. Odsouzení jsou nuceni přizpůsobit se na přísný denní řád a řídit se striktně stanovenými pravidly. Souběžně s tím jsou jim také odebrána některá práva a svobody a pochopitelně je jim obecně odepřeno mnoho z toho, co patří k běžnému životu na svobodě. Nicméně důležité ale je, že vězení by se nemělo až příliš vzdalovat běžnému životu. Jednak je samozřejmě uvěznění trestem samo o sobě. Režim pro odsouzené by tak neměl ještě více zvýrazňovat utrpení, které je dáno podstatou uvěznění. A na druhou stranu jednak evropská vězeňská pravidla kladou značný důraz na co největší přiblížení života ve vězení pozitivním aspektům života na svobodě a zajištění výkonu trestu odnětí svobody tak, aby byly vězněné osoby po svém propuštění schopné se znovu začlenit do společnosti a do běžného života. Totiž v případě, že vězení by představovalo zcela odlišný svět, pak by bylo možné od propuštěných osob jen stěží očekávat, že budou schopni se opětovně začlenit do společnosti. Z toho důvodu je potřeba, aby se vězení v některých oblastech co nejvíce přiblížilo běžnému životu, a to především v těch oblastech, které těmto lidem mohou pomoci rozvíjet se. Jednou z těchto prospěšných a velice důležitých oblastí je přitom vzdělávání. Skutečně celá řada vězněných osob se totiž během výkonu trestu odnětí svobody společnosti odcizí tak výrazně, že po propuštění nejsou schopni adaptovat se na společenský život a často se tak opětovně uchylují k trestné činnosti. Proto je hlavním smyslem vzdělávání ve vězení zejména příprava odsouzených na život na svobodě.

Cílem této práce je analyzovat vzdělávání osob ve výkonu trestu a pokusit se zaměřit na toto téma i z pohledu výchovného působení osob, které se na výchově a resocializaci podílejí. Dále v jednotlivých kapitolách popsat nástroje pro resocializační a edukační práci. V tomto kontextu je práce rozdělena na teoretickou a analyticko- praktickou část. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. První z nich se zabývá zejména definicí souvisejících pojmů. Je tudíž vysvětleno, co je to kriminalita, trest či trest odnětí svobody a jaké má funkce. Přiblížena je také problematika recidivy, a to jak z trestně-právního, tak i z kriminologického a penologického pojetí a definována je i samotná penologie jakožto věda. Dále je vysvětleno, co je to penitenciární pedagogika, ale obecně i penitenciaristika. Detailně je specifikován nástroj SARPO, jakožto souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených, včetně popisu jeho struktury. Závěr první části je pak zaměřen na postpenitenciární péči i sociální integraci. Druhá kapitola je už věnována samotné otázce vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody a zabývá se úlohou hodnot a hodnotovým systémem v procesu resocializace delikventů. Zaměřuje se jednak na formální a neformální vzdělávání, ale jednak i na vzdělávání primární, sekundární a terciární. Poslední část je věnována programům zacházení a jejich dělení. Třetí kapitola se zaměřuje na osoby, které se podílejí na výchově a resocializaci a čtvrtá kapitola pak charakterizuje výkon vazby a výkon trestu. Vymezeny jsou jednotlivé typy věznic.

Poslední kapitola představuje analyticko- praktickou část. V úvodu této části je podrobně popsána Věznice Jiřice a jaké pracovní a vzdělávací možnosti vězňům nabízí. Dále je popsáno dotazníkové šetření, které zde bylo uskutečněno v otevřené Věznici Jiřice.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Teoretická a aplikační východiska

Pojem resocializace je zpravidla považován za proces, v jehož průběhu dochází u daného jedince k jistým sociálním změnám, kdy stěžejním cílem je přizpůsobení se životu v rámci celé společnosti nebo v určité komunitě. Z užšího pohledu lze resocializaci chápat především, jako proces, jehož záměrem je transformace identity, ve které probíhá to, že se jedinci učí novým rolím, a zároveň se snaží odnaučit některé ze svých starých známek. V některých případech může docházet k tomu, že se nové role v určitém období střetávají s rolemi předchozími nebo primární socializací jedince. Jestliže dochází k takovému střetávání, může to být dáno tím, že je velmi nutný resocializační proces. Resocializační proces zpravidla vyžaduje odnaučení se přijatých norem, hodnot a zvyků, aby mohly být nahrazeny novým souborem, který se považuje za příhodný k roli nové. Někteří autoři popisují výskyt resocializace nejčastěji v situaci, kdy u jedince dochází k přijetí nového specializovaného statusu. V takovémto případě hovoříme o jedinci, který se již nachází v období dospělosti, s čímž je spojen rekrut nastupující do armády nebo jedinec, který se právě nachází k odsouzení k výkonu trestu.

Často je resocializace označována jako socializace dospělých. Přičemž potřeba učit se nové role může zpravidla vycházet z dobrovolných nebo nedobrovolných změn, které se stále týkají sociálního statusu. Z pohledu pragmatismu je resocializace metodickým procesem tzv. převýchovy objektivní reality. Nikde není pevně stanová skutečnost, že právě resocializace musí nutně probíhat pouze na půdě vězení či v jiných nápravných centrech. Resocializace je také předmětem, který je využíván v rámci školy, rodiny nebo na pracovišti (Průcha a Veteška, 2014).

Resocializace je sociologickým rámcem, jenž se zabývá procesem mentálním, ale i procesem emoční převýchovy jedince a to, aby byl uschopněn samostatně fungovat v odlišném prostředí, než na které je on sám zvyklý. Resocializace se dělí na dobrovolnou, kdy jde o vlastní vstup do nového statusu, ale i nedobrovolnou, což představuje nařízení. Resocializace jakýmsi způsobem přetváří v jedinci kulturní normy a sankcionuje ty, kteří dobrovolně či zcela nedobrovolně opustili společenský systém. Těmito osobami máme na mysli vězně, kteří opětovně vstupují do společnosti. U těchto jedinců je tedy snaha, aby mohlo dojít ke znovupřijetí do tohoto systému (Průcha a Veteška, 2014).

S resocializačním úsilím je neodbytně spojeno zaměstnávání vězňů. Jakmile dojde u odsouzených vězňů k získání si pravidelné práce, učí se tak fungovat s pracovním režimem. Z různých studií lze říct, že se velká část vězňů setkává s pracovním režimem zcela poprvé, a to až v rámci výkonu trestu. V současnosti se můžeme stále častěji setkat s tím, že se odsouzení jedinci zapojují do resocializačního procesu. U odsouzených dochází k tomu, že se velmi rádi zapojují do různých pracovních činností, avšak u některých lze předpokládat, že práci vnímají jako zkrácení času nebo jako své rozptýlení. Bohužel většinu z těchto odsouzených jedinců ve věznici ani nenapadne, že by se po propuštění z výkonu trestu určitou prací živili (Průcha a Veteška, 2014).

Resocializace odsouzených je zaměřená zpravidla na dosažení změny v chování, a to skrze přímé působení na odsouzeného jedince, kdy zejména dochází k posílení jeho odpovědnosti, zisku pozitivních sociálních návyků a etických postojů, zlepšování vztahu k práci, zvyšování sociálních kompetencí, potlačení společenské nepřizpůsobivosti, eliminování škodlivých návyků mezi což můžeme řadit veškeré závislosti na návykových látkách, alkoholu nebo patologické hráčství (Průcha a Veteška, 2014).

Na rozdíl od resocializace představuje vzdělávání proces, který je zaměřen na organizované osvojování si znalostí, dovedností, ale i veškerých postojů. V souvislosti se vzděláváním odsouzených je velmi důležitá jejich motivace. Motivace je pilířem pro vzdělávání odsouzených, aby dosáhly určitého osobního prospěchu, a to v podobě materiálního, tak i v jiných formách. Materiálním prostředkem k motivaci může být přídavek ke stravní normě, na který mají nárok pouze odsouzení a zároveň pracovní zařazení. Nejedná se pouze o přídavek ke stravní normě, nýbrž i o možnost nošení pracovního oděvu, čímž se zpravidla odlišují od ostatních odsouzených (Mařádek, 2003).

Vrátíme-li se zpět k resocializaci, můžeme ji dále rozdělit do dvou základních skupin, kterými jsou skupiny všeobecné nápravně-výchovné metody a speciálně nápravně-výchovné metody. Za základ resocializačního programu se považuje zcela individuální postup, dle potřeb odsouzeného jedince (Mařádek, 2003).

1.1 Kriminalita

S problematikou resocializace a obecně i s výkonem trestu v odnětí svobody pochopitelně úzce souvisí i kriminalita jako taková. Podle Vetešky a Fischera (2020) ji lze obecně vymezit jako takové činy, respektive způsoby jednání a chování lidí, které jsou v konkrétní kultuře nebo společnosti trestné. Jde tudíž o soubor trestných činů, které se v dané společnosti vyskytly nebo vyskytují a které je možné sankcionovat dle trestního zákona.

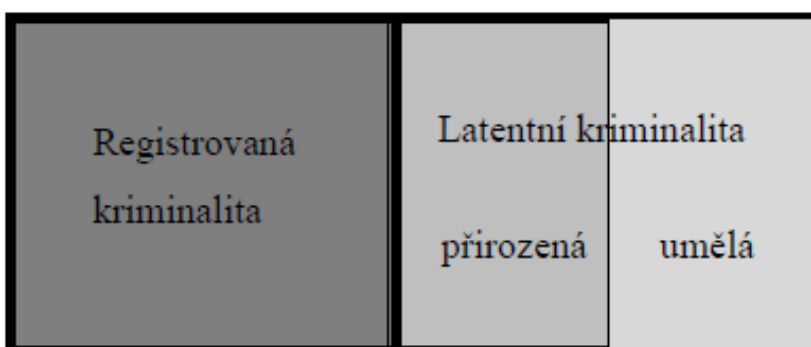
Gřivna a kol. (2014) pak vysvětlují, že existují celkem tři základní druhy kriminality. Jedná se o tyto uvedené:

- **skutečná kriminalita** – není nikdy známá, neboť nikdy není možné zcela s jistotou vědět, kolik trestných činů bylo spácháno. Aby tento údaj bylo možné zjistit, znamenalo by to, že veškeré trestné činy by bylo potřeba zjistit, což pochopitelně není možné tzv. kriminalitě latentní neboli skryté kriminalitě. Skutečná kriminalita je tudíž vždy vyšší, neboť v každé populaci existuje ve větší nebo menší míře kriminalita latentní.
- **registrovaná kriminalita** – je taková, kterou policie zjistí a rovněž i zaeviduje. Jinak je nazývána také jako zjevná kriminalita. Informace jsou získávány z kriminální statistiky. Ty vytváří instituce kontroly kriminality, tudíž Ministerstvo vnitra ČR (respektive Policejní prezidium), Ministerstvo spravedlnosti ČR a Generální ředitelství Vězeňské služby. Řeč je o tzv. decentralizovaných statistikách, neboť procházejí statistickými orgány. Existuje přitom celá řada vlivů, které mohou deformovat statistický obraz registrované kriminality. Jde především o tyto uvedené:
 - o umělá latence,
 - o demografické vlivy,
 - o legislativní změny,
 - o amnestie,
 - o změny v trestní politice,
 - o chyby ve statistickém vykazování,
 - o atd.

- **latentní kriminalita** – její existence vždy do určité míry relativizuje veškeré dostupné údaje o stavu, struktuře a dynamice kriminality. Jak už bylo řečeno výše, jedná se o skrytou kriminalitu. Představuje rozdíl mezi kriminalitou registrovanou a skutečnou. Rovněž latentní kriminalitu ovlivňuje mnoho faktorů a jedná se především o:
 - intenzitu formální a neformální kontroly,
 - toleranci obětí,
 - úroveň právního vědomí občanů.

Autoři ještě dodávají, že je potřeba rozlišovat mezi latentní přirozenou a umělou kriminalitou. První uváděná je taková, o které se orgány činné v trestním řízení vůbec nedověděly. Jde o tzv. černá čísla. Naopak druhá uváděná neboli umělá je taková, o které se tyto orgány dověděly, avšak nepovedlo se vypátrat pachatele. Je jinak nazývána jako šedá.

Obrázek 1 - Rozdíl mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou

Zdroj: Gřivna a kol. (2014).

1.2 Pojetí trestu a trestání

Spáchání nějakého kriminálního činu je zpravidla spojeno s jeho vyšetřováním, případným obviněním, či následným uložením trestu (Veteška a Fischer, 2020).

Všechny lidské společnosti si totiž vytváří systém způsobů, jak reagovat na situace, kdy dochází k porušování základních norem a hodnot a je tak ohroženo její fungování nebo samotná existence. Je tomu tak právě i v případě pachatelů trestných činů. Ti totiž na základě svého jednání ohrožují systém hodnot společnosti, normy společenského soužití a tím v podstatě i fungování celé společnosti. Ve způsobu reagování společnosti na trestnou činnost má přitom významné místo uspořádání sankcí, které je reprezentováno trestním právem. To označuje nejzávažnější sociálně deviantní typy chování, přiřazuje jim více či méně adekvátní sankce a určuje jednoznačná pravidla a podmínky pro jejich aplikaci. Jsou zde obsaženy ty nejpodstatnější hodnoty společnosti, které jsou chráněny ze strany státu. V případě, že je člověk poruší, pak naplní skutkovou podstatu trestného činu. Odpovědí na takové chování je trest. Ten tudíž představuje následek trestného činu (Kuchta a Válková, 2005).

Trest jakožto institut trestního práva má značnou historii a na světě prakticky neexistuje společnost, která by tento institut neznala a která by s ní nedisponovala jakožto s nástrojem trestního práva (Hart, 1981).

Podle Kratochvíla (2003, s. 404) je trest možné vymezit jako „právní následek trestného činu, který vyjadřuje negativní hodnocení pachatele a jeho činu, sleduje účel vymezený v trestním zákoně a je ukládán výhradně trestním soudem, kterého výkon je vynutitelný státní mocí.“

V literatuře ovšem můžeme narazit na různá vymezení trestu, přičemž ty se liší dle souvislosti, ve které jsou uváděny. I navzdory tomu se ale všechny vždy shodují v tom, že se jedná o určitou odplatu za něco, k čemu nemělo dojít a co je v kontrastu s morální nebo právní normou. Například sociologický slovník trest definuje jako „*jakékoliv negativní či nepříjemné důsledky pro aktéra určitého chování či jednání*“ (Jandourek, 2001, s. 261).

Kubíčková a Kmětík (2011, s. 9) vysvětlují, že jde jednoduše o „*opatření, které následuje po provinění*.“ Trest jako takový má zároveň hned několik základních funkcí. Jedná se o tyto:

- **funkce informační** – potvrzuje nesprávnost chování,
- **funkce motivační** – jeho záměrem je zlepšit chování,
- **funkce vztahová** – vyjádření negativního vztahu – mnohdy domnělého,
- **funkce preventivní** – jeho záměrem je vyvarovat se tomu, co k trestu vedlo.

Nutno říct, že v minulosti převládaly v různých obdobích různé typy trestů, ať už jde o tresty na životě a na těle či o tresty na majetku. Postupem času byl však zejména z hlediska požadavku humanizace vyzdvihnut do popředí trest odnětí svobody (Solnář, 1979). Protože trest odnětí svobody sám o sobě představuje nejzávažnější zásah do základních lidských práv a svobod, je jeho základ ukotvený v ústavním pořádku České republiky. (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR)

Podle Šámala (2001) lze trest odnětí svobody považovat za základ systému trestů, neboť je možné jej uložit za každý trestný čin a kterémukoliv pachateli, přičemž jeho výměru obsahuje každý trestný čin popsany ve zvláštní části zákona.

1.3 Recidiva

Recidiva v obecném pojetí znamená opakování něčeho, co už bylo, resp. co se stalo, nebo co proběhlo (Bělík a kol., 2017). Tento pojem je využíván v mnoha vědních oborech. Zmínit je možné například medicínu, ve které je recidivou myšleno opakované vzplanutí určité nemoci, či psychiatrii, kde lze za recidivu považovat vracející se psychické poruchy nebo opakované jednání a aktivity, kterých příčina tkví ve zmiňované psychické poruše (Kuchta a Válková, 2005).

Pro potřeby této práce je však třeba se zaměřit na pojetí recidivy trestně-právní, kriminologické a penologické. Každé z těchto pojetí přitom sleduje jiná kritéria recidivy jako takové.

V případě trestně-právního pojetí se bude pochopitelně vycházet z trestního práva a recidivou je chápáno spáchání trestného činu, který následuje po předcházejícím pravomocném odsouzení týkající se jiného trestného činu. Zejména zmiňované předchozí pravomocné odsouzení je v tomto případě rozhodné pro odlišení recidivy od recidivy zdánlivé, či pro odlišení od sbíhajících se trestních činů. Souběhem je myšlena situace, ve které se pachatel dopustí nového trestného činu, a to v období před vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně. Zdánlivá či jinak pojmenovaná nepravá recidiva je spáchání nového trestného činu v období po vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně, avšak zároveň před tím, než dojde k nabytí jeho právní moci (Suchý, 1971).

Tím nejužším pojetím recidivy, je pojetí penologické, neboť uvažuje o jedinci jako o recidivistovi jenom v případě, kdy je opětovně uvězněn, případně je na něj jinak působeno prostřednictvím

nápravných prostředků. Toto pojetí je pak velmi podrobně zaměřené na trest odnětí svobody. Hlavním cílem penologického pojetí recidivy, je vyzkoumat, z jakého důvodu se předcházející trest minul účinkem a snažit se dané selhání napravit. Podle Novotného je tudíž penologický pojem recidivy naplněn v takovém případě, kdy je stejná osoba minimálně dvakrát ve výkonu trestu odnětí svobody (Novotný, 2004).

Bělík a kol. (2017) dodávají, že opakovaný výkon trestu odnětí svobody u osob, které už byly uvězněné a u kterých se předcházející výkon minul svým výchovným účinkem, by měl probíhat odlišně od výkonu trestu u osob, které do vězení nastoupí poprvé.

Pokud je výše popisované penologické pojetí recidivy velice úzké, pak v případě kriminologického pojetí je ovšem situace zcela opačná. Jedná se naopak o značně široké pojetí, které také o osobnosti pachatele i o jeho další kriminální činnosti vypovídá nejvíce. Je tomu tak z toho důvodu, že vychází z faktického stavu, tudíž může být zpochybnována vhodnost trestně-právního pojetí, v rámci kterého je pro recidivní činnost podmínkou předchozí pravomocné odsouzení. Suchý (1986) vysvětluje, že taktéž podle profesora trestního práva Gerarda van Hamela je stěžejní bod klasické recidivy, tudíž předpoklad předcházejícího odsouzení nesprávný a že je potřeba bojovat zejména proti „zločineckému sklonu“ daného pachatele.

Kriminologické pojetí recidivy tudíž bude vyjadřovat opakované spáchání trestného činu, aniž by byl brán ohled na to, jestli byl pachatel předcházejícího trestného činu odsouzený, případně, zda byl vůbec za trestný čin stíhán (Novotný, 2004).

Jeden z dalších prvků, který odlišuje trestně-právní a kriminologické pojetí recidivy, je fakt, že v právním slova smyslu nelze mluvit o recidivě, pokud se hledí na pachatele, jestliže jde o dřívější odsouzení, jako by nebyl odsouzen, co je pro kriminologické pojetí zcela vedlejší. Pojetí recidivy v trestním právu tudíž prakticky nedovede pokrývat veškeré situace, kdy v kriminologickém smyslu k recidivě dochází. Suchý vysvětluje, že rozdíl mezi kriminologickým a právním pojetím recidivy spočívá ve skutečnosti, že zákonná definice recidivy upřesňuje náležitosti předcházejícího resocializačního působení jako právně relevantní pro přičítání recidivy, kdežto v kriminologickém pojetí je zmiňovaný resocializační proces chápán široce a bez ohledu na trestní právo (Suchý, 1986).

K naplnění pojmu kriminologické recidivy by dokonce mohl stačit fakt, že se v minulosti dopustila činu jinak trestného osoba, která ještě není trestně odpovědná, pokud na ni bylo v rámci tohoto činu nějakým způsobem výchovně působeno – například ve škole. Zmiňované pojetí vychází z neúspěšnosti široce chápaného resocializačního působení, kterého neúspěch bude posilovat nebezpečnost pachatele nového trestného činu (Suchý, 1986).

1.4 Penologie

V souvislosti s trestem a trestáním je nutno definovat také penologii. Penologie je totiž vědou, která se zabývá trestem a trestáním a jejich účinky z hlediska volby odpovídajícího působení – nakládání s pachatelem, který se dopustil trestného činu tak, aby se snížila možnost opakování trestného činu. V jednoduchosti je tudíž možné říci, že se jedná o vědu, která zkoumá sociální i psychologické dopady použití trestů, dále se zabývá fyzickým a psychickým stavem odsouzeného, či institucemi, které se podílejí na výkonu trestu z hlediska jejich vlivu (Černíková a Sedláček, 2002).

V penologii se klade důraz na individuuum, na porozumění jeho osobnosti, přičemž záměrem je stanovit adekvátněji diferencované zacházení včetně individualizovaného přístupu (Bělík a kol., 2017).

Penologie má nejužší vztah k právní vědě, konkrétně pak trestnímu právu. Existuje také předpoklad, že právě z trestního práva se penologie jako taková vyvinula. Ve své podstatě se však jedná o multidisciplinární obor, do kterého spadají následující uvedené:

- kriminologie,
- kriminalistika,
- lékařství (zejména lékařství soudní),
- psychologie,
- psychiatrie,
- právo,
- antropologie,
- pedagogika (Jůzl a Olejníček, 2004, s. 24).

1.5 Penitenciární pedagogika

Penitenciární pedagogika v podstatě představuje klíčové téma této práce, která se primárně zabývá vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Penitenciaristika nebo penitenciární nauka totiž je totiž souhrnem používaných metod, forem a prostředků nápravně-výchovné činnosti dle stupně nápravy u jednotlivých kategorií odsouzených. Jako taková pramení z poznatků vědních oborů, které jsou aplikované na podmínky vězeňství, a to zejména z:

- penitenciární psychologie,
- pedagogiky,
- sociologie,
- práva (Bureš, 2013).

Mnohdy se pak v kontextu s penitenciaristikou mluví o penitenciárním procesu. Ten se člení na následující fáze:

- **penitenciární** – jde o zacházení s odsouzenými v období samotného výkonu trestu odnětí svobody.
- **postpenitenciární** – jde o péči o propuštěné vězně po ukončení trestu odnětí svobody (Černíková a Sedláček, 2002).

Vzdělávání osob ve výkonu trestu je přitom možné zařadit do fáze penitenciární. Nicméně i navzdory tomu platí, že svými účinky se snaží ovlivnit především život vězně po propuštění z věznice. Jinak řečeno, orientuje se tudíž do budoucna, tj. právě na fázi postpenitenciární.

Penitenciární pedagogiku je možné obecně charakterizovat jako „aplikovanou pedagogickou disciplínu, která se zabývá zkoumáním, výchovou a vzděláváním osob, které jsou odsouzené k trestu odnětí svobody.“ Svou povahou spadá do systému sociální pedagogiky (Průcha a Veteška, 2014).

V období starověku a středověku se trestání vyznačovalo neexistencí jakéhokoliv výchovného zacházení a působení. Počátky penitenciaristické pedagogiky je tak možné datovat až později v období novověku (Sochůrek, 2007).

Podle Jůzla a Olejníčka (2004) je počátky konkrétně možné zařadit do přelomu patnáctého

a šestnáctého století. Stalo se tak v anglickém městě Brindewel na popud krále Edvarda VI. Zde totiž vznikl ústav pro tuláky, žebráky a prostitutky, jenž se souběžně stal i vězením.

V roce 1603 pak v Anglii vznikl rovněž zvláštní ústav pro mládež, který měl jednotlivé cely. Ke vzniku dalších podobných ústavů docházelo zejména v Holandsku, které patřilo mezi nejrozvinutější evropské země.

Černíková a Sedláček (2002) se v této souvislosti zmiňují o amsterodamském modelu „nápravných“ nebo „pracovních“ domech. V roce 1995 došlo k vybudování ústavu pro muže, později také pro ženy a za několik dalších let také pro mládež. Záměrem amsterodamských ústavů bylo přitom šíření mravní výchovy, elementárního vzdělávání a vedení k práci.

Idea převýchovy a vzdělávání odsouzených se ovšem postupně šířila i do ostatních států Evropy. Zmínit je potřeba Itálii, neboť ve Florencii v roce 1667 byl zde založen útulek pro mladé delikventy a tuláky. V roce 1703 v Římě vznikl útulek sv. Michala. Hlavní myšlenka jeho založení byla přitom vepsána rovněž do průčelí této budovy, kde stojí následující: „*Trestati nepoctivé je málo, jestliže je výchovou neučiníme poctivými*“ (Jůzl a Olejníček, 2004, s. 40).

1.6 SARPO

V rámci posuzování odsouzených osob používají odborní zaměstnanci věznic mnoho metod podle svého profesního a odborného zaměření. Východiskem pro toto hodnocení jsou standardní zdroje informací, jako jsou:

- spisová dokumentace,
- vězeňský informační systém,
- rozhovor nebo pozorování,
- nástroj SARPO (Vegrichtová, 2019).

Poslední zmiňovaný nástroj nazývaný jako SARPO je zkratkou pro souhrnnou analýzu rizik a potřeb odsouzených. Lze jej charakterizovat jako „*program zohledňující stávající výsledky mezinárodních empirických výzkumů, pracuje s přesně určenými zdroji informací a je poskytován v elektronické formě, výlučně v zabezpečené síti Vězeňské služby České republiky*“ (Boukalová a Gillernová, 2020).

V jednoduchosti řečeno, jedná se o prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených. Podle Vegrichtové (2019) je vývoj a realizaci tohoto nástroje možné považovat za vskutku velice přínosný počin. V praxi jde totiž o velmi užitečný nástroj k hodnocení a redukování rizik.

Boukalová s Gillernovou (2020) vysvětlují, že cílem Vězeňské služby je totiž v současné době snižování recidivy propuštěných pachatelů, a na základě toho aplikuje intervenční programy. Prvotní nástroj zvaný jako SARPO 1 vyvinula Vězeňská služba ČR v součinnosti s Probační a mediační službou ČR v letech 2003 až 2007. Založený byl na principu hodnotícího nástroje OASys. Ten je přitom běžně uplatňován vězeňskou a probační službou pro predikci násilné recidivy ve Velké Británii, konkrétně v Anglii a ve Walesu. Následovalo modifikování tohoto nástroje (SARPO 2), avšak v tomto případě už se zmiňovaná Probační a mediační služba České republiky nepodílela. Od začátku listopadu 2012 je tento nástroj (už pouze pod označením SARPO) nasazen jakožto plošně aplikovaná metoda, která je využívána k hodnocení všech nově nastupujících odsouzených, a to v rámci všech věznic v České republice.

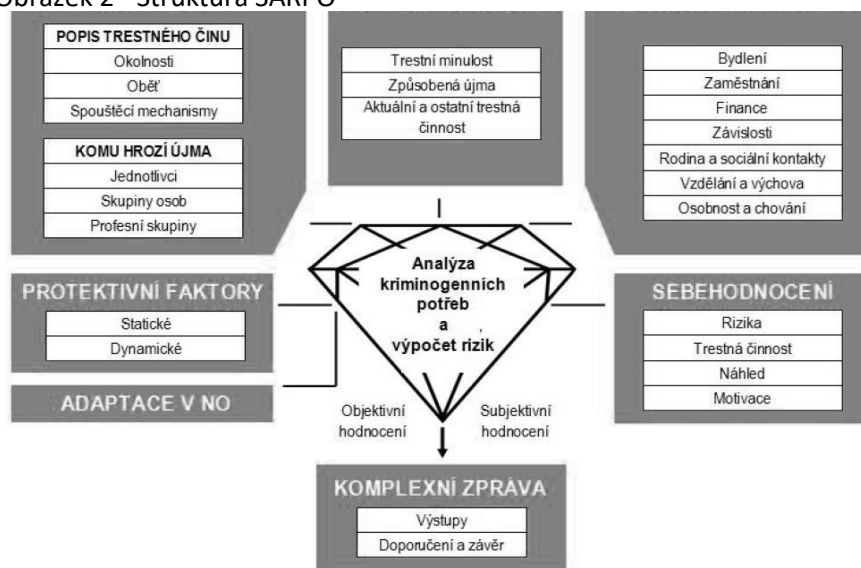
V rámci tohoto nástroje je využívána kombinace několika rozdílných výpočtů (statické a dynamické riziko) a posouzení (hrozba újmy, protektivní faktory, dotazník sebehodnocení, motivace odsouzeného k nápravě), přičemž ty jsou uspořádány do komplexního výstupu ve formě takzvané Komplexní zprávy. Na hodnocení přitom participují celkem čtyři klíčoví pracovníci:

- vychovatel,
- sociální pracovník,
- psycholog,
- speciální pedagog (Jiříčka, 2013).

Nutno dodat, že tento nástroj ovšem neobsahuje výstup ve formě jediné hodnoty. Naopak jedná se o více numerických, grafických a slovních výstupů, kdy základem hodnocení je jejich interpretace. Celá tato metoda má pět stěžejních částí:

- **první část** – je určená k posuzování specifik charakteru minulých a také nynějších trestných činů, kterých se dopustil pachatel. Jedná se o takzvané statické rizikové faktory.
- **druhá část** – posuzovatel se zabývá okolnostmi a dalšími faktory, které plynou ze souvislosti celkové trestné činnosti hodnoceného. Jedná se tudíž o riziko újmy.
- **třetí část** – zde jsou obsaženy dynamické rizikové faktory. Tyto jsou sdružené do celkem šesti následujících oblastí:
 - o bydlení,
 - o zaměstnání,
 - o finance,
 - o závislosti,
 - o rodina a sociální kontakty,
 - o vzdělání a výchova, osobnost a chování.
- **čtvrtá část** – jedná se o sebehodnotící dotazník
- **pátá část** – jde o finální výstup, a to včetně interpretace získaných výsledků a návrhů následující intervence (Boukalová a Gillernová, 2020). Celá tato popisovaná struktura SARPO je znázorněná na schématu přiloženém níže: (viz obrázek č. 2)

Obrázek 2 - Struktura SARPO

Zdroj: Vězeňská služba České republiky (2018).

1.7 Postpenitenciární péče

Přístup společnosti k vězeňství, jakož i k vězněným osobám má silně vypovídající charakter o ní samotné. Podobné je to přitom i s přístupem k osobám, které byly z vězení propuštěné. Rozsah a obsah pomoci těmto lidem se vždy odvíjí od politiky konkrétního státu. V této souvislosti je možné zmínit, že koncepce českého vězeňství do roku 2025 už v samotném úvodu deklaruje zcela nový, multidisciplinární přístup k této oblasti. Výkon trestu by tak už nyní neměl být pojímán zcela izolovaně. Naopak, důraz by měl být kladen na spojitost mezi penitenciárním působením na vězněné osoby a následující postpenitenciární péči, na přecházení kriminality a sociální systém státu, který musí vše zastřešit (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

Postpenitenciární péče je poskytována osobám po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kdy důvodem je obnova jejich sociálních dovedností a postupná integrace do společnosti. Díky tomu mohou tyto osoby lépe překonávat krizi prvních dnů, kdy se dostanou na svobodu. Lépe zvládají problémy, které se v jejich životě vyskytnou, rovněž lépe zvládají vyrovnat se s konflikty úzkosti a obecně stigmatem kriminálního. Propuštěné osoby jsou tak schopné obnovit sociální vztahy včetně materiálních podmínek a profesního uplatnění (Matoušková, 2013).

1.8 Sociální integrace

Zejména v poslední době vskutku výrazně vzrostl zájem o otázku týkající se sociálně znevýhodněných a vyloučených skupin. Sociální integrace v tomto smyslu představuje vůbec nejvyšší úroveň socializace. Obecně je možné říct, že jde o proces začleňování jedince do společnosti. Integrace je však obecně vymezována také jako „*oboustranný psychosociální proces sbližování minority znevýhodněných a majority intaktních*“ (Hájková, 2005, s. 124).

Jde o proces rovnoprávného začleňování jedinců do společnosti. Je tudíž něčím zcela přirozeným a týká se všech členů společnosti. Je v podstatě naprostým opakem segregace, tzn. společenského vyčleňování. Problémy ovšem nastávají ve specifických případech některých jedinců či menšinových skupin, které se od majoritní společnosti něčím odlišují a nedokážou dosáhnout přirozeným způsobem vysoké míry socializace. Právě v takových případech je zapotřebí jejich integraci aktivním způsobem podporovat a pomoci pro ně vytvořit vhodné podmínky (Slowík, 2012).

2 Vzdělávání odsouzených jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody

Právo na vzdělání v České republice garantuje Listina základních práv a svobod. I navzdory tomu, že odsouzení mají omezená nebo přerušena některá ústavní práva, nutno říct, že právo na vzdělání i nadále přetrvává. Ostatně tato skutečnost vyplývá už ze samotného významu výkonu trestu, neboť pokud pomineme ochranu společnosti před pachatelem, je kladen důraz taktéž na převýchovu a opětovné začlenění odsouzeného do společnosti. Boukalová s Gillnerovou (2020, s. 327) v tomto kontextu uvádí, že už konkrétně podle téměř padesát let platného trestního zákona z roku 1961 bylo účelem trestu „*chránit společnost před pachateli trestných činů, zamezit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život a tím působil výchovně i na ostatní členy společnosti.*“

Z trestního zákoníku z roku 2009 sice přímá formulace vypadla, nicméně v komentářích k Trestnímu zákoníku byl účel trestu popsán explicitně a je rovněž sám o sobě všeobecně i v souladu s evropskou trestněprávní tradicí předpokládán. Na komentáře pak v roce 2014 navázal řád výkonu trestu, kde je o účelu trestu opětovně pojednáváno a dle kterého je trest „*účinným nástrojem, který ochraňuje společnost, protože jeho záměrem je izolace pachatele od společnosti a souběžně s tím i regulace pachatele takovým způsobem, aby v budoucnu trestný čin už neopakoval a začlenil se do společnosti.*“ Jinak řečeno, v trestněprávním smyslu je tudíž za hlavní účel výkonu trestu odnětí svobody možné považovat účinnou ochranu společnosti, přičemž lze dosáhnout vedle izolace a odstranění rovněž působením na regulaci chování (Boukalová a Gillnerová, 2020, s. 327 – 328).

Lze teda říct, že účelná a úspěšná vězeňská výchova není dobře uskutečnitelná bez napojení se na vzdělávací systémy uvnitř vězení. Ostatně už Holanďané si v 17. století uvědomovali důležitost vzdělávání pro vězně. V amsterodamském nápravném zařízení tak záměrně zajišťovali obecné i praktické vzdělání. To se týkalo zejména mladistvých a mladších vězňů. Podle obecné teorie výchovy platí, že vzdělaná osoba se nedopouští těžkých trestných činů tak často, jako osoba, která je nevychovaná a nevzdělaná (Černíková a Sedláček, 2002).

V rámci každého vězeňského zařízení by tak měl být umožněn odsouzeným přístup ke vzdělávání. To pak lze podle Špankové (2013, s. 139) vymezit následujícím způsobem: „*soubor činností, které jsou založené na aktivní účasti odsouzeného a jsou zaměřené na jeho začlenění do společnosti v souladu s jeho osobními a společenskými potřebami.*“

Jůzl (2017) pak vysvětluje, že pokud chceme zabránit vyloučení odsouzeného po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a také rozšířit jeho možnosti na reintegraci, je vždy nutno naplnit základní požadavky, jejichž nepřítomnost mnohdy představuje jeden z hlavních důvodů recidivy už krátce po propuštění. Mezi ně patří sociální zázemí, bydlení a zaměstnání. Úspěch velmi zdoluhavého a komplikovaného procesu reintegrace ovšem silně závisí právě na zmiňovaném vzdělání. Odsouzeným je potřeba zajistit vzdělání, a to jak všeobecné, tak i profesní, jakožto jistou formu kompenzace „odtržení“ od sociální reality, v harmonii s komplexními cíli resocializace v rámci programu zacházení a převýchovného procesu. Ty vycházejí z cílů jak obecně, tak speciálně pedagogických.

2.1 Úloha hodnot a hodnotový systém v procesu resocializace

delikventů

Od okamžiku, kdy se člověk narodí, stává se součástí společnosti, a to prostřednictvím socializace, kterou pojmáme jako „postupné začleňování člověka do společnosti za pomoci nápodoby a identifikace. Děje se tak přitom nejprve v nukleární rodině, dále v malých společenských skupinách, až po zapojení do neširších, celospolečenských vztahů. Neoddělitelnou součástí je samozřejmě i přijetí základních etických a právních norem“ (Hartl, 1993, s. 194).

Resocializaci pak můžeme naopak chápat jako „*navrácení se ke společensky přijatelnému způsobu chování u těch osob, které se od něj odklonily*“ (Matoušek, 2003, s. 183). Resocializaci v penitenciálním prostředí lze přitom konkrétně definovat jako „*komplikovaný proces nápravy a změny nedostatečné socializace, která se nazývá rovněž jako korektivní socializace nebo penitenciární resocializace*“ (Veteška, 2015, s. 26). Podle Fischera se Škodou (2014) se tyto termíny používají zejména z toho důvodu, aby se nějakým způsobem odlišily od resocializace lidí, kteří sice mají potíže se socializací, avšak ne tak výrazné, aby daná situace vyústila v páchaní trestné činnosti.

Jak je z výše uvedeného zřejmé, resocializací obecně se tudíž zdaleka nemyslí pouze resocializace probíhající ve vězení, nebo v nápravných zařízeních. Naopak, resocializace se může uskutečňovat také ve škole, v rodině či na pracovišti (Veteška, 2015). V rámci této bakalářské práce je však podstatné zaobírat se resocializací ve vězeňském prostředí.

U tohoto procesu vždy platí, že se nikdy neobejde beze změn postojů, jakož i beze změn hodnotové orientace. Zároveň je efekt resocializačních programů vždy závislý na jejich adekvátnosti, jakož i na tom, jak jsou lidé schopni je akceptovat. Lidé do nich totiž jen málokdy vstupují dobrovolně (Matoušek, 2003).

V rámci resocializace delikventů ovšem dochází nejenom ke změně postojů a hodnotové orientace, ale také k přijmutí zcela nových a naprosto odlišných hodnot. Jedním z možných způsobů, jak k této změně dochází, je právě užití instituce, která omezuje osobní svobodu člověka (tudíž například věznice, psychiatrické léčebny či kasárny atd.) a vystavují jej tlaku nových zákazů a příkazů. K tomu, aby se propuštěný vězeň mohl vrátit do společnosti, je vždy v první řadě potřeba změnit jeho hodnoty a hodnotový systém, přičemž k tomuto slouží především programy zacházení (Giddens, 1999).

Podle Pešatové (2007) je totiž v případě sociálně patologických skupin hodnotová orientace v menší či ve větší míře prakticky vždy v rozporu s právními a morálními normami. Hodnotová orientace těchto osob má tak mnohdy skutečně značně odlišnou strukturu.

Vágnerová (2008) vysvětluje, že hodnotová hierarchie vězňů si nejvíce cení hodnoty konzumního a sociálního charakteru. Jestliže bychom chtěli jednotlivé hodnoty seřadit, žebříček by podle autorky vypadal následovně:

- zdraví,
- láska k ženě,
- svoboda,
- klid a spokojenost,
- láska k rodičům,
- peníze.

Autorka dále dodává, že ve vztahu k blízkým lidem je však mnohdy možné hovořit spíše o idealizaci reality či projevu přání. S hodnotovou orientací nicméně souvisí také váha jednotlivých odměn a trestů, které se ve vězeňském prostředí používají. Zde se projevuje preference materiálních výhod a možnost návštěvy, respektive opuštění věznice. Naopak nejméně se cení pochvala a rovněž i důtka (Vágnerová, 2008).

Mařádek (2005) však vysvětluje, že v kontextu s resocializací a nástroji jejich naplňování existují také jevy, které svými následky směřují protichůdně k tomuto procesu, zpomalují jej či mu zcela brání. Mohou zastávat jakousi funkci obranného mechanismu jedince s jeho adaptací na život uvnitř vězení. Jsou spojeny s pojmem tzv. prizonizace. Tato specifická adaptace prostřednictvím vzdoru proti vězeňskému personálu se v různé míře projevuje ve zvnitřňování subkulturních (vězeňských) norem a pravidel (řeč je o ideologizaci). Pochopitelně to vše na úkor fixací nebo progresí vzorců chování, které jsou potřebné pro civilní život a imunizací vůči hodnotám konformním. Projevy a následky prizonizace, které charakterizuje kupříkladu přijetí vězeňského argotu, se spojují s degradací osobnosti, ztrátou iniciativy a samostatnosti. Jinak řečeno, jsou tudíž v rozporu s cíli, které resocializace sleduje.

Také Tomášek (2010) vysvětluje, že během výkonu trestu odnětí svobody je vězeň vystaven velice silnému působení spoluvězňů. Ti pak v mnoha případech představují značně nežádoucí sociální vzory. Přitom v praxi platí, že pokud se odsouzený alespoň zčásti na jejich hodnoty a normy chování nepřizpůsobí, je pro něj prakticky nemožné pobyt ve vězení zvládat.

Pro vězení je totiž charakteristické jednak jeho specifické prostředí a jednak souvislost s psychosociálními proměnnými a změnami, které u člověka nastávají v okamžiku, kdy dojde k jeho uvěznění. Velice zajímavé je pak v tomto kontextu studovat problematiku motivace delikventů k adaptaci a motivaci ke změně chování. Ukazuje se, že většina motivů vězňů, ať už jde o mladistvé či dospělé, míří k zisku nějakého osobního prospěchu. Ten může být materiální či ve formě nejrůznějších výhod. Jinak řečeno, jedná se tudíž o motivaci, která je založená na hodnotách instrumentálních, a nikoliv na hodnotách cílových (Veteška a Fischer, 2020).

Zmiňovaný materiální prospěch může přitom představovat například přídavek ke stravní normě. Na ten mají totiž nárok jedině odsouzení, kteří jsou pracovně zařazení. Rovněž může jít například o možnost nošení pracovního oděvu, díky čemuž se osoby ve výkonu trestu odlišují od ostatních. Právě toto odlišení je přitom podle mnoha expertů pro řadu odsouzených velice důležité, protože díky němu získávají pocit výjimečnosti a jisté společenské nadřazenosti nad ostatními vězni (Veteška a Fischer, 2020).

2.2 Legislativní vymezení

Jak už bylo vysvětleno výše, v České republice je právo na vzdělání ústavně zaručeno a konkrétně je pak ukotveno v čl. 33 Listiny základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod). Zároveň je nutno říct, že nepatří mezi ústavní práva, která jsou ve výkonu trestu odnětí svobody omezována.

Vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody ovšem kromě výše zmiňované Listiny zakotvuje taktéž zákon č. 561/2004 Sb. neboli školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání).

Podmínky vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody jsou pak zakotveny v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Pokud nahlédneme do tohoto právního předpisu, pak konkrétně z § 34 vyplývá, že odsouzeným, u kterých na to existují předpoklady, je zpravidla zprostředkována možnost získat vzdělání na základní či střední škole. Případně je jim umožněno, aby v rámci dalších forem vzdělávání mohli rozšiřovat svoji profesní kvalifikaci (zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody).

Ve vyhlášce č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, je pak uvedeno, že vzdělávání představuje součást programů zacházení. Samotné vzdělávání pak může být:

- realizováno středním odborným učilištěm,
- vedeno nebo kontrolováno pracovníky oddělení výkonu trestu,
- realizováno v korespondenčních kursech, jakož i v síti škol:
 - o základních,
 - o středních,
 - o vyšších,
 - o odborných,
 - o vysokých (Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

Ze zákona jsou tudíž vězeňská zařízení povinna poskytnout podmínky pro to, aby osoby ve výkonu trestu měli možnost zvyšovat svoji pracovní kvalifikaci a aby si mohli rozšiřovat svoji všeobecnou informovanost (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

Důležité je také dodat, že odsouzený musí být ke vzdělávání v daném vzdělávacím programu samozřejmě zdravotně způsobilý (vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

2.3 Formální a neformální vzdělávání

Vzdělávání lze na základě formy rozdělit na formální a neformální. Oba tyto druhy vzdělávání lze nalézt i ve vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. První zmiňované se uskutečňuje ve vzdělávacích institucích, které poskytují určitý stupeň vzdělání (Bednaříková, 2012).

Kromě formálního vzdělávání je pak podle Vetešky a Fischera (2020) ovšem velmi hojně uplatňováno taktéž i druhé zmiňované vzdělávání, a tudíž neformální. To se pak v případě osob ve výkonu trestu odnětí svobody uskutečňuje za pomoci programů zacházení. V rámci nich mají osoby ve výkonu trestu možnost navštěvovat různé vzdělávací aktivity (Bednaříková, 2012).

Aktuální nabídka vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, ať už jde o formální či neformální vzdělávání, je v souladu s celkovými podmínkami ve věznicích. Podstatou je však stavebně-technická dispozice každé věznice. Totiž značná část těchto zařízení naráží na nedostatek prostoru, a to nejenom pro vzdělávání, ale i pro další různé aktivity (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

Nicméně v těchto aspektech zacházení dochází průběžně k nápravě za pomoci rekonstrukcí či výstavbou nových prostor pro zacházení s vězňenými osobami. O pozitivním trendu je možné mluvit také v kontextu s velkým množstvím externích organizací, které nabízejí vzdělávání v širokém spektru oborů. Od vzdělávacích aktivit, přes kvalifikace a učňovské vzdělávání, až po maturitní studium. Dalším pozitivem je rovněž neustále se zvyšující nabídka vzdělávacích činností, které jsou

uskutečňovány samotnými zaměstnanci Vězeňské služby České republiky. Zvýšení počtu činností v oblasti finanční gramotnosti je výsledkem vzdělávání zaměstnanců i zájmů čerpání finančních prostředků neziskovými organizacemi z různých fondů (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

2.3.1 Formální vzdělávání

Formální vzdělávání je ve věznicích zabezpečeno za pomoci vlastních školských vzdělávacích středisek středních odborných učilišť Veřejné správy České republiky, ale rovněž i prostřednictvím kooperujících subjektů ze státní a soukromé sféry, a to kupříkladu:

- základní školy,
- střední odborná učiliště,
- střední školy,
- vyšší odborné školy,
- vysoké školy a univerzity (Mäsiarová, 2019).

Formální vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody se vždy zakončuje dokladem o dosaženém vzdělání (Mäsiarová, 2019). Formální vzdělávání bude ovšem detailněji rozčleněno v následující kapitole, která se zabývá primárním, sekundárním a terciárním vzděláváním.

2.3.2 Neformální vzdělávání

Jak už bylo uvedeno, ve věznicích se kromě výše popisovaného formálního vzdělávání uskutečňuje také vzdělávání neformální. Neformální vzdělávání se uskutečňuje ve všech věznicích. Tento typ vzdělávání si každá věznice organizuje svépomocí, přičemž organizaci mají na starost odborní pracovníci, jako jsou:

- speciální pedagogové,
- vychovatelé,
- sociální pracovníci,
- psychologové (Hála, 2006).

Autor však dodává, že v některých případech to v praxi ve věznicích funguje tak, že na celou akci zmiňovaní odborníci pouze dohlíží a organizují ji, avšak samotný průběh mají na starost samotní odsouzení. (Hála, 2006)

Neformální vzdělávání je zahrnuto v nabídce odborného a všeobecného vzdělávání. Všeobecné vzdělávání reflektuje jak osobní, tak profesní předpoklady zaměstnanců. Za nejběžněji nabízené vzdělávací aktivity patří:

- vyučování českého jazyka,
- hodiny právního vědomí,
- finanční gramotnost,
- základy obsluhy počítačové techniky,
- dopravní výchova,
- všeobecný přehled (Mäsiarová, 2019).

Nicméně odborné a všeobecné vzdělávání je ve věznicích dále poskytováno také ze strany nestátních neziskových organizací. Ty jsou v rámci svých programů orientované na předcházení sociálního vyloučení osob, které jsou propuštěné po výkonu trestu odnětí svobody. Nutno dodat, že

zatímco odborné vzdělávání je uskutečňováno v naprosto všech věznicích, tak rekvalifikační kurzy jsou realizovány jenom v některých organizačních jednotkách. Jde zejména o následující kurzy:

- sváření,
- obsluha vysokozdvížného vozíku,
- práce v automobilové výrobě, atd (Mäsiarová, 2019).

Co se týče úhrady za rekvalifikační kurzy, ta je obvykle uskutečňována z prostředku prevence kriminality, úřadů práce či s podporou personálních a vzdělávacích společností, ale také i v kooperaci s neziskovými organizacemi (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

2.4 Primární, sekundární a terciární vzdělávání

Kromě výše charakterizovaného rozdělení vzdělávání na formální a neformální, je vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody možné rovněž členit na primární, sekundární a terciární. Záleží přitom na úrovni dosaženého vzdělávání (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

2.4.1 Primární vzdělávání

První uváděné, a tudíž primární vzdělávání je možné vymezit jako pomoc osobám ve výkonu trestu odnětí svobody s absolvováním základního vzdělávání v rámci povinné školní docházky. Tato oblast se pochopitelně řeší zejména u mladistvých (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

Jinak řečeno, Vězeňská služba České republiky musí ze zákona zajistit mladistvým povinnou školní docházku. Vzhledem ke skladbě vězeňské populace, kterou je možné vyčíst z nejaktuálnějších dat statistické ročenky Vězeňské služby České republiky (viz tabulka č. 1) je zřejmé, že počet odsouzených, kteří nemají dokončenou školní docházku, není nijak značná (Koncepte vězeňství do roku 2025, 2015).

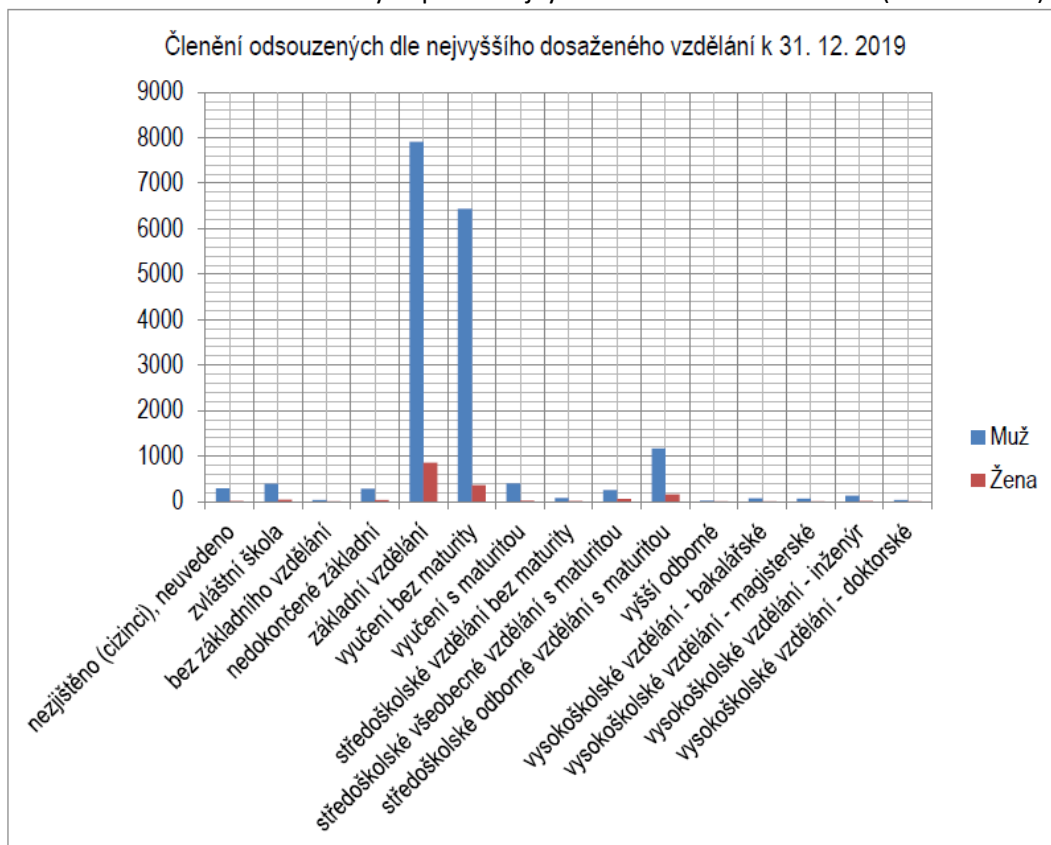
Tabulka 1 - Rozdělení odsouzených podle nejvyššího dosaženého vzdělání (31. 12. 2019)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v%
nezjištěno (cizinci), neuvedeno	287	13	300	1,57%
zvláštní škola	388	43	431	2,25%
bez základního vzdělání	35	8	43	0,22%
nedokončené základní	281	33	314	1,64%
základní vzdělání	7917	851	8768	45,77%
vyučení bez maturity	6439	357	6796	35,48%
vyučení s maturitou	400	23	423	2,21%
středoškolské vzdělání bez maturity	83	16	99	0,52%
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	252	54	306	1,60%
středoškolské odborné vzdělání s maturitou	1167	158	1325	6,92%
vyšší odborné	22	5	27	0,14%
vysokoškolské vzdělání - bakalářské	66	8	74	0,39%
vysokoškolské vzdělání - magisterské	63	10	73	0,38%
vysokoškolské vzdělání - inženýr	129	11	140	0,73%
vysokoškolské vzdělání - doktorské	31	5	36	0,19%
Celkový součet	17560	1595	19155	100,00%

Zdroj: Mäsiarová (2019).

Přehledně pak tuto tabulku sumarizuje graf přiložený níže (viz graf č. 1), ze kterého je pak hned na první pohled také patrné, že zdaleka nejvíce osob ve výkonu trestu odnětí svobody má základní vzdělání či vyučení bez maturity.

Graf 1 - Rozdělení odsouzených podle nejvyššího dosaženého vzdělání (31. 12. 2019)

Zdroj: Mäsiarová (2019).

2.4.2 Sekundární vzdělávání

Nejrozsáhlejší nabídka možností pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody je právě ve sféře sekundárního vzdělávání. Sekundární vzdělávání je ve vězeňských podmínkách v současné době zabezpečováno ze strany:

- Středního odborného učiliště Vězeňské služby České republiky,
- soukromých a externích subjektů (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

Váňa (1998) vysvětluje, že různé formy vzdělávání pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody se začaly realizovat už v 60. letech minulého století v tehdejších nápravně výchovných ústavech neboli NVÚ, avšak až v roce 1981 se rozhodlo o zavedení zcela nového způsobu vzdělávání ve vězeňských podmínkách, když byl představen návrh na zřízení středního odborného učiliště a zvláštního odborného učiliště v rámci Sboru nápravné výchovy neboli SNV. Střední odborné učiliště SNV bylo na základě rozhodnutí ČSR v roce 1983 zařazeno do sítě školských zařízení. Organizačně se dělilo na ředitelství a místní odloučená pracoviště. Vůbec první odloučená pracoviště svoji činnost započala ve Sboru nápravné výchovy:

- Rýnovice,
- Pardubice,
- Libkovic,
- Opava,
- Plzeň.

Posléze se povedlo započít výuku taktéž ve Valdicích (viz obrázek č. 3) a ve Vinařicích: (Váňa, 1998)

Obrázek 3 - Učňovské zkoušky ve Věznici Valdice

Zdroj: John (2010).

V současné době v rámci sekundárního vzdělávání ve vězeňském prostředí v podstatě nabídka kopíruje poptávku, protože značná část osob ve výkonu trestu odnětí svobody má pouze ukončené základní vzdělání či je vyučeno bez maturity, jak už bylo ostatně poukazováno i v tabulce

(viz tabulka č. 1) a v grafu (viz graf č. 1) v předcházející podkapitole (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

Výše zmiňované Střední odborné učiliště VS ČR, které dnes zabezpečuje sekundární vzdělávání ve vězeňském prostředí, má celkem devět školských vzdělávacích středisek. Jedná se o odloučená pracoviště učiliště, která jsou situována v jednotlivých věznicích, ve kterých je zároveň výuka uskutečňována (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

Podle Mäsiarové (2019) je v současné době střední odborné a středoškolské studium u osob ve výkonu trestu odnětí svobody nejčastěji realizováno v těchto uvedených oborech:

- stravovací a ubytovací služby,
- potravinářská výroba,
- malířské a natěračské práce,
- textilní a oděvní výroba,
- zednické práce,
- zahradnická výroba,
- lakýrník.

2.4.3 Terciární vzdělávání

Pochopitelně vzdělávání odsouzených nemusí nutně končit nejrůznějšími kurzy či středním odborným vzděláním. Odsouzení totiž mohou dále své znalosti prohlubovat také vzděláním vysokoškolským. Jedná se o terciární vzdělávání, které se v síti vyšších odborných škol a vysokých škol uskutečňuje ve formě korespondenčních kurzů (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

Podle Mäsiarové (2019) je vysokoškolské studium ve Vězeňské službě České republiky uskutečňováno zejména ze strany Vazební věznice Praha-Ruzyně. Děje se tak v rámci pilotního projektu „Centrum pro vysokoškolské vzdělávání“. Tento projekt je zřizován ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy.

Ačkoliv se jedná o možnost, která v praxi není mezi odsouzenými využívána příliš často, jde o možnost velmi významnou. Díky smlouvě mezi Vazební věznicí Ruzyně a Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy je možné realizovat taktéž kombinované studium bakalářského oboru (Koncepce vězeňství do roku 2025, 2015).

Také je třeba dodat, že osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří jsou zařazeni do prezenční formy studia, jsou na základě zákona posuzováni jako odsouzení zařazení do práce (zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody).

2.5 Programy zacházení

Ze zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody vyplývá povinnost s odsouzenými jednat takovým způsobem, aby bylo zachováno jejich zdraví a v případě, že to doba výkonu trestu dovoluje, aby byly rovněž podpořeny takové postoje a dovednosti, které těmto osobám pomohou začlenit se zpátky do společnosti a vést po skončení trestu soběstačný život v souladu se zákonem. Toto je konkrétně uvedeno v § 2 odst. 2 zmiňovaného zákona (zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody).

Právě z tohoto důvodu také existují takzvané programy zacházení, které pomáhají při resocializaci odsouzených. Jedná se o soubor činností, které vykonává, nebo které má vykonávat každý odsouzený během výkonu trestu odnětí svobody (Boukalová a Gillernová, 2020). Podle Fischera a Škody (2014) tyto programy představují hlavní prostředek výchovného, respektive korektivního působení na pachatele kriminálního chování.

Zároveň jde o povinné programy, přičemž jejich plnění ze strany odsouzených je kontrolováno. Pro každého odsouzeného je takovýto program vytvořen přímo na míru, a to na základě podrobného zkoumání ze strany expertů a ve spolupráci s odsouzenými (Biedermanová a Petras, 2011).

2.5.1 Dělení programů zacházení

Programy zacházení s odsouzenými se v současné době podle Boukalové a Gillernové (2020) člení následujícím způsobem:

- **Aktivity pracovní** – obsahující zaměstnávání, práce nutné k zabezpečení každodenního chodu věznice, ale rovněž pracovní terapie pod vedením pracovníků Vězeňské služby České republiky s potřebným odborným vzděláním (Černíková, 2008).
- **Aktivity vzdělávací** – realizované jak vzdělávacím střediskem Vězeňské služby České republiky, tak monitorované nebo vedené ze strany zaměstnanců Vězeňské služby České republiky. Jak je však v této práci už uváděno, jedná se taktéž o vzdělávání v korespondenčních kurzech, jakož i sítí ZŠ, SŠ, VOŠ či VŠ České republiky (Černíková, 2008).
- **Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů** – jejich záměrem je rozvíjení styků s vnějším světem a růst dovedností a znalostí, které jsou nutné v občanské společnosti (Černíková, 2008).
- **Speciálně výchovné aktivity** – zaměřují se především na oblast:
 - o příčin a důsledků páchaní trestné činnosti,
 - o kriminogenní potřeby, osobnost pachatele a změnu postojů, myšlení a chování (Boukalová a Gillernová, 2020).

Mělo by takto docházet k omezení rizik, která jsou v kontextu s trestnou činností, nebo které by mohli mít vliv na její páchaní do budoucna (Boukalová a Gillernová, 2020).

3 Osoby podílející se na výchově, vzdělávání a resocializaci

Na resocializaci a vzdělávání odsouzených osob se podílí mnoho osob, které v dané věznici působí. Mezi těmito osobami jsou dozorcí, kaplani, vychovatelé, sociální pracovníci, speciální pedagogové a jiní další odbornými zaměstnanci věznice. Vzdělávání je umožněno v programech, které nabízejí velkou škálu aktivit, které jsou vedené již zmíněnými zaměstnanci věznice nebo externími spolupracovníky, kteří s těmito věznicemi spolupracují. Za vzdělávací kurzy jsou zpravidla považovány základy českého jazyka, matematiky, dějepisu, výchovy k občanství, výchovy ke zdraví a cizí jazyky. U těch jedinců, kteří představují mladistvé obviněné s neukončenou povinnou školní docházkou, dochází k jejímu zajištění, a to ve spolupráci s konkrétní školou (Kolbábek, 2004).

3.1 Dozorcí a vychovatelé

Co se týká pracovního vztahu mezi dozorcí a vychovateli, jde o vzájemnou symbiózu, která tyto dvě role spojuje především v rámci plnění širokého spektra povinností. Dochází k řádné kontrole odsouzených, kde je stěžejní naučení se slušnému vystupování, dodržování ústrojové kázně, udržení pořádku na ubytovnách a dozor nad vnitřním řádem věznice. Tyto činnosti lze považovat za resocializaci, jelikož se tímto řádem odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody učí pořádku a odpovědnosti. Do jisté míry zde dochází i k jistým druhům motivace, což záleží na konkrétním typu věznice. Vychovatele k odsouzeným jedincům zastávají rovněž vzdělávací funkci, kdy je jejich náplní spolupodílet se i na zabezpečování pedagogické péče. Vychovatelé by se rovněž měli podílet i na vedení dvou zájmových nebo vzdělávacích činností, které jsou obsažené v programu zacházení. Smyslem těchto aktivit není pouze naplňování programu, ale i hodnotné a užitečné trávení volného času, kterého především nezaměstnaní odsouzení mají spoustu. Vychovatele je možno považovat i za odpovědnou osobu, která se zabývá komplexní výchovnou, vzdělávací, diagnostickou a preventivní činností, která se zaměřuje na komplexní rozvoj osobnosti a socializaci, resocializaci a redukaci, což postupem času vede k normalizaci vzdělávacího procesu u odsouzených jedinců (Kolbábek, 2004).

3.2 Role kaplana

V resocializačním procesu se z velké části podílí na veškerých resocializačních aktivitách, které jsou vedené v duchovním směru. Jde především o individuální pastorační rozhovory nebo o skupinové činnosti, které jsou zaměřené na náboženství. Kaplan se také spolupodílí na programech zacházení a pořádání veškerých společenských akcí, jejichž aktéry jsou odsouzení jedinci (Kolbábek, 2004).

3.3 Speciální pedagog

Je stěžejní osobou v rámci resocializačního a výchovného procesu, který zpravidla provádí speciálně-pedagogickou diagnostiku všech odsouzených vězňů, kdy na základě této diagnostiky

vypracuje odpovídající pedagogické posouzení, které se stává doplněním komplexní zprávy. Speciální pedagog představuje garanta v rámci odborné části programu zacházení. Právě speciální pedagog je ten, který koordinuje celý tým všech odborných zaměstnanců.

Tito odborní zaměstnanci se spolupodílejí na zpracování a stanovení předem vymezeného cíle nebo na vymezení prostředků programu zacházení. Speciální pedagog do určité míry participuje sám na realizaci i aktualizaci odsouzených vězňů při jejich procesu resocializace. Díky svému odbornému zaměření vede alespoň jednu z aktivit, které jsou zahrnuté do programu zacházení. Přičemž se tyto aktivity musí zcela dotýkat speciálně výchovné nebo vzdělávací oblasti (Veteška, 2015).

3.4 Psycholog

Je rovněž velmi důležitou osobou při resocializaci odsouzených vězňů, jelikož umožňuje zpracování psychologického posudku těchto jedinců. Dalším jeho záměrem je vyhodnocení a doporučení nejvhodnějšího programu zacházení, který je zaměřen na resocializaci. Zpravidla záměrem psychologa je komplexní osobnost odsouzeného. Psycholog se zajímá především o to, jaký je jeho způsob vyjadřování a chování, jaká je míra jejich základních dovedností, hodnotí míru emoční stability, intelektové dovednosti a sociálně psychologické dovednosti. Velmi důležité je i zmínit fakt, že se podílí na zjišťování adaptability na výkon trestu u konkrétních jedinců. Díky diagnostice změny chování odsouzeného v průběhu jeho trestu, dává podněty ke zvolení vhodnějších metod resocializačního procesu (Veteška, 2015).

3.5 Sociální pracovník

Má v rámci resocializačního procesu u odsouzených také své místo, kdy je zejména jeho úkolem poskytování odborného sociálního poradenství, sociálně terapeutickou činností, která se především zaměřuje na navazování nových kontaktů a na obnovení kontaktů s blízkými osobami odsouzeného jedince (Veteška, 2015).

4 Charakteristika výkonu trestu dle typů věznic

V České republice bylo možné až do 30. září 2017 nepodmíněný trest odnětí svobody vykonat diferencovaně v celkem čtyřech základních typech věznic (Generální ředitelství Vězeňské služby ČR). Současný právní řád však soudům umožňuje na základě vnější diferenciacce zařadit odsouzené pouze do dvou typů věznic (zákon č. 40/2009, Trestní zákoník).

Vzhledem k tomu, že rozdělení věznic do čtyř typů v České republice trvalo více než dvacet let, a to až do roku 2017, je vhodné se nejprve zaměřit na toto původní rozdělení a až posléze se detailněji zabývat rozdělením současným. Pokud nahlédneme do zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, pak zde konkrétně v § 39a (1) je uvedeno, že u nás existovaly tyto čtyři typy věznic:

- **Věznice s dohledem – (věznice typu A)** – do tohoto typu věznice se umísťovali osoby, které byly odsouzené za trestný čin nedbalosti. Zároveň se však jednalo o osoby, které nikdy předtím nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody z důvodu nějakého úmyslného trestného činu. Tyto osoby měly možnost se po věznici pohybovat bez omezení. Ze strany ředitele jim mohl být povolen pohyb rovněž mimo věznici. K tomuto mohlo dojít za účelem kulturních či sportovních aktivit, případně i za účelem návštěvy bohoslužby (Jandourek, 2008).

O pohyb mimo věznici měli odsouzení možnost ředitele požádat jednou za dva týdny, a to v případě, že plnily veškeré povinnosti, které vyplývají ze zákona. Věznici mohli přitom opustit na nejvýš na 24 hodin (Vegrichtová, 2017).

- **Věznice s dozorem – (věznice typu B)** – do tohoto typu věznice se rovněž umísťovaly osoby, které byly odsouzené za trestný čin z nedbalosti. Rozdíl je ovšem v tom, že se zároveň muselo jednat o osoby, které už někdy v minulosti byly ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin. Nacházely se zde ale také ti, kterým byl za úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody do délky 2 let, přičemž prozatím nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Tyto osoby se po věznici mohly pohybovat zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby (Jandourek, 2008).

Práci tyto osoby vykonávaly většinou mimo věznici, avšak pod dohledem zaměstnanců Vězeňské služby. V mimopracovní dobu pak mohly i tyto osoby navštěvovat kulturní či jiné společenské akce, avšak pouze za přítomnosti zaměstnanců Vězeňské služby (Vegrichtová, 2017).

- **Věznice s ostrahou – (věznice typu C)** – do tohoto typu věznice byly u nás umísťovány osoby, které se dopustily úmyslného trestného činu, jestliže byly odsouzené k odnětí trestu svobody na dobu delší, než jsou tři roky, případně pokud už v minulosti byli odsouzeni za úmyslný trestný čin, avšak zároveň v těchto případech nebyl důvod, pro jejich zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou. (Jandourek, 2008)

Osoby v tomto typu věznice se mohly pohybovat vždy pouze organizovaně, přičemž na ně museli dohlížet zaměstnanci Vězeňské služby. Práci tyto osoby vykonávaly na pracovištích, které se nacházely uvnitř věznice. Návštěvy jim přitom byly povolené jedině pod dohledem a v návštěvní místnosti věznice (Vegrichtová, 2017).

- **Věznice se zvýšenou ostrahou – (věznice typu D)** – do tohoto typu věznice u nás byly umísťovány:
 - o doživotně odsouzené osoby,

- zvlášť nebezpeční recidivisté,
- osoby, kterým byl uložen trest odnětí svobody na více než osm let,
- osoby, které byly odsouzené za úmyslný trestný čin, přičemž se během posledních pěti let pokusili o útěk nebo utekli (Jandourek, 2008).

Osoby v tomto typu věznice se mohly pohybovat vždy pouze organizovaně, přičemž na ně vždy musel dohlížet příslušník Vězeňské služby. Práci tyto osoby vykonávaly na pracovištích, které se nacházely uvnitř věznice a při těchto činnostech musely být pod dohledem dozorce. Tyto osoby neměly povolen žádný pohyb. Návštěvy byly povolené, avšak vždy pouze pod dohledem a v návštěvní místnosti (Vegrichtová, 2017).

Jak už bylo ovšem zmíněno na začátku této kapitoly, v současné době v České republice existují pouze dva typy věznice. Stalo se tak na základě novelizace zákona o výkonu trestu, kdy byly zavedeny inovace směřující k modernizaci vězeňských zařízení a zvýšení efektivity účelu trestu. Novela nově upravuje i vnitřní členění věznice s ostrahou (Vegrichtová, 2019).

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, konkrétně v § 56 (1) je uvedeno, že se jedná o tyto dva typy věznic:

- **Věznice s ostrahou** – do tohoto typu věznice jsou v současné době zařazeni všichni vězni, kteří byli v minulosti zařazeni do prvních tří výše popisovaných typů, a tudíž do věznice typu A, B a C. Zároveň je možné říct, že jsou sem zařazeni všichni vězni, kteří nejsou zařazeni do věznice se zvýšenou ostrahou. Podstatné však je dodat, že tento typ věznice se od roku 2017 člení podle stupně zabezpečení, a to následovně:
 - nízký stupeň zabezpečení,
 - střední stupeň zabezpečení,
 - vysoký stupeň zabezpečení (Vegrichtová, 2019).

Umístění osoby do konkrétního typu pak vždy probíhá na základě míry vnějšího a vnitřního rizika. Zatímco vnější rizika budou vyjadřovat to, v jaké míře může být pachatel nebezpečný pro společnost, a to zejména s ohledem na spáchaný trestný čin (tzn., zda šlo o úmyslný trestný čin či nedbalost atd.), pak vnitřní rizika budou vyjadřovat to, jak může pachatel narušit bezpečnost v průběhu výkonu trestu (možnost útěku atd.). Podstatné je přitom dodat, že rizika vždy individuálně vyhodnocuje odborná komise.

- **Věznice se zvýšenou ostrahou** – do tohoto typu věznice jsou dnes u nás umísťovány:
 - osoby, kterým byl uložen výjimečný trest,
 - osoby, které spáchali trestný čin za obzvláště závažný zločin,
 - osoby, které spáchali trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny,
 - osoby, kterým byl uložen trest odnětí svobody na více než osm let,
 - osoby, které byly odsouzené za úmyslný trestný čin, přičemž se během posledních pěti let pokusili o útěk či utekli (Hemzová, 2017).

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 Výzkumné šetření

5.1 Věznice Jiřice

Věznice Jiřice se nachází v okrese Nymburk, nedaleko obce Jiřice. Její celková kapacita činí 766 míst. Věznice s ostrahou: nízký stupeň (32 míst), střední stupeň (187 míst) a vysoký stupeň (547 míst). Věznice se zvýšenou ostrahou (0 míst) (Generální ředitelství, 2021).

Obrázek 4 - Věznice Jiřice

Zdroj: Mrázová (2017).

5.1.1 Stručná historie

Věznice Jiřice vznikla rekonstrukcí kasárenských objektů v bývalém vojenském prostoru. Tyto kasárny původně sloužily jako hlavní velitelství Sovětské armády. Historii věznice je přitom možné datovat až do roku 1994. V tomto roce byla totiž přerušena dostavba Věznice Říčany. Ve spolupráci s Ministerstvem obrany byl jakožto náhrada vybrán objekt po bývalé Sovětské armádě, který se nachází poblíž Jiřic. Na základě rozkazu ministra spravedlnosti č. 22/91 došlo 1. srpna roku 1991 ke zřízení útvaru Sboru nápravné výchovy Jiřice. Už v tom samém roce byly zároveň realizovány operace na zajištění získaných objektů a také došlo k vypracování koncepce výstavby, jež byla schválena vedením Sboru nápravné výchovy 26. února roku 1992. V rámci této koncepce bylo přitom předpokládáno, že dojde k vybudování:

- **Institutu vzdělávání** – celková kapacita pro pět set posluchačů,
- objektů výkonu trestu a odnětí svobody – celková kapacita pět set míst,
- **objektů výkonu vazby** – celková kapacita dvě stě míst (Generální ředitelství, 2021).

Za další rok došlo ke změně koncepce výstavby. Bylo rozhodnuto o přerušení výstavby Institutu a zároveň započala výstavba polootevřeného oddělení, které mělo mít kapacitu sto dvacet míst

pro odsouzené. Došlo také ke zrekonstruování kuchyně a byly vybudovány plynové přípojky pro věznicí. Tato koncepce byla nazvaná jako I. etapa. Výstavba přitom začala 1. října roku 1993. Během výstavby byl zrekonstruován bývalý obytný dům, a to na objekt pro výkon trestu odnětí svobody, kanceláře, kuchyně, vstupní vrátnice s výjezdovou branou. K ukončení této výstavby došlo v červnu roku 1994. V témže roce byl zároveň zahájen provoz věznice. Konkrétně se tak stalo 17. července roku 1994. Věznice s dohledem a dozorem byla přitom určena pro sto dvacet odsouzených (Generální ředitelství, 2021).

Nicméně ještě předtím, během roku 1993, došlo k zahájení přípravy projektové dokumentace pro II. etapu výstavby. Výstavba nakonec začala v červnu roku 1996. Došlo k vybudování vstupního objektu s vrátnicí, ale také k objektu pro příjem vazby, dílen údržby se sklady, dílen se sklady automobilní služby, čerpací stanice, dílen pro odsouzené, objektů energetického hospodářství i objektu psince. Na podzim roku 2000 byly ovšem stavební práce přerušeny, neboť došlo k vyhlášení konkurzního řízení na dodavatelskou společnost. I navzdory skutečnosti, že druhá etapa výstavby nebyla dokončena, ke zprovoznění věznice došlo 10. července roku 2000. Samostatné objekty, na kterých byla přerušena práce, jak bylo uvedeno, byly v říjnu roku 2001 dokončeny. V současnosti jsou v užívání věznice (Generální ředitelství, 2021).

5.1.2 Pracovní aktivity a možnosti práce vězňů

Obecně je pracovními aktivitami ve Věznici Jiřice chápáno zaměstnávání vězňů na různých pracovištích, a to jak vně vězeňských prostor, tak i mimo ně. Je přitom možné říct, že pracovní aktivity se nijak výrazně neodlišují od dalších věznic. Tudíž i v Jiřicích osoby ve výkonu trestu mimo jiné pracují na zabezpečení každodenního chodu věznice či oddělení. Také zde však existuje možnost pracovní terapie, které jsou vedené ze strany odborných zaměstnanců (Vězeňská služba České republiky, 2019).

V souvislosti s Věznicí Jiřice je však nutno zmínit zejména provozovnu hospodářské činnosti, která je zde zřízená. Ta se přitom zabývá výrobou kancelářského nábytku. Rovněž poskytuje některé pomocné technické a provozní služby. Její roční obrat činí asi 27 milionů korun. V rámci vlastní výroby je každý rok vyprodukován nábytek pro organizační jednotky v hodnotě asi šest milionů korun (Generální ředitelství, 2021).

5.1.3 Vzdělávací možnosti, rekvalifikace

Vzdělávacími aktivitami je chápáno vzdělávání vězňů, které je organizováno nebo uskutečňováno ze strany středního odborného učiliště. Dalšími činnostmi jsou různé kurzy, které jsou vedeny ze strany věznice. Jedná se například o kurz:

- základy obsluhy počítačů,
- dopravní výchovy,
- zeměpisu,
- studium cizích jazyků (Vězeňská služba České republiky, 2019).

Odsouzení mají možnost vzdělávat se v síti základních, středních, vyšších odborných či vysokých škol ČR. Vše ovšem samozřejmě v mezích podmínek, které udává Věznice Jiřice. Mezi vzdělávací aktivity lze zařadit také ty, které nejsou uskutečňovány často, avšak pravidelně. Řeč je zejména

o besedách k problematice zneužívání návykových látek. Tyto jsou pořádány jednou až dvakrát ročně (Vězeňská služba České republiky, 2019).

Výkon trestu si mohou odsouzení v této věznici krátit mimo jiné také rekvalifikačními kurzy. Věznice Jiřice představuje zatím jedinou věznici, kde odsouzení mají možnost rekvalifikace, a to na včelaře. Několikaměsíční kurz je přitom pro odsouzené v podstatě odměnou (Šopfová, 2017).

5.1.4 Otevřená věznice

V roce 2016 došlo ve Věznici Jiřice k zahájení jednání a nutných administrativních úkonů, které se týkají vybudování pilotního projektu – tzv. „otevřené věznice“. Kapacita zde měla být 104 ubytovacích míst (Generální ředitelství, 2021).

Pojem „otevřená věznice“ je přitom zdánlivě protimluv. Jedná se o zcela specifickou formu věznice – přechod mezi běžným vězením a životem na svobodě a zároveň nácvik běžných činností člověka a občana. Značný důraz se v tomto případě klade na samostatnost vězňů, jakož i jejich zodpovědnost. Otevřená věznice by měla zabezpečit soukromí, ale rovněž vězňům poskytnou společné aktivity. V otevřené věznici je nápravy dosahováno prostřednictvím:

- zaměstnání rovněž mimo věznici,
- vzděláváním,
- terapiemi,
- společnou rekreací,
- sportem (Bendová, 2018).

Formát těchto věznic se v Evropě (avšak nejenom zde) začal výrazně rozvíjet a využívat především poté, co skončila druhá světová válka, jakožto součást velkých reforem trestních politik jednotlivých zemí. Dnes představuje tento typ věznic už dlouhodobě ověřený a efektivní nástroj trestní politiky. Postupně tak dochází k tomu, že se z nich stává stěžejní pilíř moderních a vyspělých vězeňských systémů. Smyslem zavádění tohoto formátu věznic do tuzemského trestního systému je zejména úsilí snižovat recidivu. K tomu by mělo docházet prostřednictvím účelné, postupné a organizované přípravy vězněných osob na propuštění. Důraz se klade zejména na minimalizování možných rizik, které jsou spojené se „šokem z propuštění“. S ohledem na možnosti bezpečného posilování fyzické, jakož i sociální interakce odsouzených s prostředním mimo věznici, posilování individuální a skupinové odpovědnosti a rozvíjení samostatnosti odsouzených, je tento formát věznic označován jako jakýsi pomyslný „trenažér svobody“. Vzhledem k filozofii celého tohoto konceptu se jedná o optimální způsob přípravy vězňů na následující život na svobodě (Justice, 2017).

Veteška a Fischer (2020) vysvětlují, že u nás je pilotní projekt „Otevřená věznice“ navázán na aktuální legislativní podmínky, přičemž příprava a uskutečnění je dána na základě obsahu v této práci už zmiňované Koncepce vězeňství do roku 2025, kterou schválila vláda. Koncepcí českého vězeňství do roku 2025, která se orientuje na posilování zaměstnanosti a vzdělávání odsouzených osob, by tak měla Česká republika reagovat na evropské trendy v oblasti penitenciární péče. Je přitom potřeba podotknout, že v rámci přípravy se autoři projektu inspirovali v zahraničí. Konkrétně byly vzorem věznice tohoto typu ve Finsku, Norsku a Německu. Ke spuštění první etapy pilotního projektu přitom došlo právě v areálu Věznice Jiřice. Stalo se tak 16. října roku 2016.

Principy jsou ve Věznici Jiřice tudíž zaměřené na rozvíjení samostatnosti a zodpovědného jednání vězňů, a to směrem k jejich postupnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V současné době jsou do tohoto programu zařazováni odsouzení z oddělení s nízkým stupněm

zabezpečení. Vybudováno bylo celkem sedmnáct stavebních objektů. Celkové zastavěná plocha činí 4000 metry čtvereční. Konkrétně jde o:

- 13 ubytovacích objektů,
- vstupní multifunkční objekt,
- objekt pro provozní a technické zázemí,
- objekt pro administrativu a odborné zacházení (Veteška a Fischer, 2020, s. 166).

Obrázek 5 - Areál otevřené Věznice Jiřice

Zdroj: Generální ředitelství (2021).

5.2 Vlastní výzkum ve Věznici Jiřice

V poslední části této práce je už možné přistoupit k vlastnímu výzkumu, který se zaměřil na problematiku vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, a to konkrétně ve Věznici Jiřice. Pro zajištění potřebných informací byl připraven dotazník, který obsahuje celkem 30 otázek a byl k vyplnění rozdělán celkem 50 osobám ve výkonu trestu odnětí svobody.

5.2.1 Cíl výzkumu a hypotézy

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, zda se jedinci ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Jiřice vzdělávají a jaký je jejich přístup ke vzdělávání v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody obecně.

V této souvislosti byly předem stanoveny také celkem tři hypotézy. Ty budou posléze na základě zjištěných informací potvrzeny anebo naopak vyvráceny. Znění hypotéz je následující:

Hypotéza č. 1 – „*Mladí dospělý respondenti mají větší zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat než starší respondenti.*“

Hypotéza č. 2 – „*Respondenti z Otevřené Věznice ve výkonu trestu odnětí svobody častěji využívají možnost rekvalifikačních kurzů než středoškolského studia.*“

Hypotéza č. 3 – „Většina respondentů z Otevřené věznice dává přednost pracovním (place-ným) aktivitám než vzdělávacím aktivitám v programu zacházení.“

5.2.2 Charakteristika výzkumného vzorku

Pro to, aby vypovídající hodnota realizovaného výzkumu byla, pokud možno co nejvyšší, bylo pochopitelně zapotřebí oslovit také dostatečné množství respondentů. Jak už bylo vysvětleno i v rámci metodologie výzkumu, pokud kvalitativní výzkum bude pracovat s relativně malým vzorkem a daný problém se bude snažit zkoumat do hloubky, pak naopak ten kvantitativní bude potřebovat větší vzorek, se kterým může posléze adekvátně pracovat.

Osloveno bylo celkem 50 respondentů, přičemž výzkumu se nakonec zúčastnilo celkem 49 osob. Pouze jeden dotazník byl vrácen nevyplněný. Návratnost byla tudíž velmi vysoká. Jak už ale bylo řečeno výše, ne všechny otázky byly vyplněné (ačkoliv některé v případě předcházející záporné odpovědi pochopitelně vyplnit nebylo možné). Výzkumný vzorek byl tvořen osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, a to konkrétně ve Věznici Jiřice.

5.2.3 Etika výzkumného šetření

Během celého výzkumu bylo pochopitelně nutné nezapomenout dodržovat také veškeré etické zásady. Z toho důvodu bylo vyplňování dotazníku naprosto anonymní a v celé práci tak nejsou zveřejněné žádné citlivé informace, které by mohly vést k nechtěné identifikaci zúčastněných.

Žádný z respondentů samozřejmě ve svém dotazníku nevyplňoval své jméno, tudíž veškeré odpovědi jsou anonymní. Zároveň veškeré informace, které byly za pomoci tohoto dotazníkového šetření zjištěny, jsou určené a slouží výhradně pro účely této bakalářské práce.

5.2.4 Metodologie výzkumu

Empirický výzkum lze vymezit jako jakýkoliv výzkum, v rámci kterého jsou závěr studie vyvo-zovány striktně z konkrétních empirických, a proto „ověřitelných“ dotazů. Tyto empirické důkazy je možné získat prostřednictvím kvantitativního výzkumu, anebo výzkumu kvalitativního. V rámci em-pirického výzkumu jsou totiž rozlišovány celkem dva hlavní typy dat:

kvantitativní data – v tomto případě jsou data ve formě čísel,

kvalitativní data – v tomto případě data naopak nejsou v podobě čísel (zpravidla, ale nemusí tomu tak být vždy mají podobu textu) (Punch, 2008).

Výše uvedené zároveň vede k celkem dvěma zjednodušeným definicím, které jsou pro tuto kapitolu podstatné:

kvantitativní výzkum – je empirickým výzkumem, kde data budou v podobě čísel (Punch, 2008).

Nový se Surynekem (2006) uvádí, že tento typ výzkumu, je možné uskutečnit v těch případech, kdy jde o poměrně jednoduché jevy a zároveň takové, které už jsou do jisté míry poznány. Pokud je řeč o jevech jednoduchých, je tím myšleno, že nebudou skryty smyslovému poznávání, že budou mít jednoznačný výraz a lze se jich zmocnit za pomoci používaných nástrojů zjištění hromadných dat. Kvantitativní výzkumu se tudíž bude především zaměřovat na následující charakteristiky jevů:

rozsah výskytu, frekvence, intenzita (Nový a Surynek, 2006, s. 254).

kvalitativní výzkum – je výzkumem, kde data nebudou v podobě čísel (Punch, 2008).

Smyslem tohoto typu výzkumu je odhalovat neznámé skutečnosti týkající se sociálních a sociálně-psychologických jevů, a to zejména:

existenci těchto jevů, jakož i jejich strukturu,

vlastnosti a funkce těchto jevů,

faktory, které sociální a sociálně-psychologické jevy ovlivňují či s nimi nějak souvisí

(Nový a Surynek, 2006, s. 256).

Pokud se výše popisovaný kvantitativní zabývá jevy, které lze označit za stabilizované a zabývá se také jejich odhadnutelnými poměry, pak výzkumu kvalitativní bude zachycovat jevy v jejich dynamice, a především pak podmínění této dynamiky. Tento typ výzkumu se tudíž orientuje na pochopení smyslu jednajících sociálních subjektů (Nový a Surynek, 2006).

Veškeré zde uváděné informace byly důkladně zváženy, a nakonec byla pro účely této práce zvolena metoda kvantitativního výzkumu, v rámci kterého je využito dotazníkového šetření. Je totiž možné předpokládat, že pro cíl tohoto výzkumu je právě kvantitativní metoda nejideálnější, a že takto budou zjištěny veškeré potřebné informace. Navíc je třeba dodat, že dotazování představuje obecně jeden z vůbec nejrozšířenějších postupů. Pro účely tohoto výzkumu byl připraven dotazník, který obsahuje celkem 30 otázek, a to uzavřených i otevřených. Dotazník byl zhotoven v tištěné verzi, resp. celkem 50 dotazníků bylo rozdáno 50 respondentům, tudíž osobám ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Jiřice. Z odpovědí, které byly získány, byly posléze zhotoveny sloupcové grafy, které přehledně zobrazují všechny potřebné informace.

Nutno ale dodat, že respondenti zdaleka nevyplňovali všechny otázky a některé z nich tudíž zůstaly prázdné, ačkoliv některé v případě předcházející záporné odpovědi pochopitelně vyplnit nebylo možné. Nicméně při výsledném propočtu byl na tuto skutečnost pochopitelně brán ohled a vše bude blíže vysvětleno.

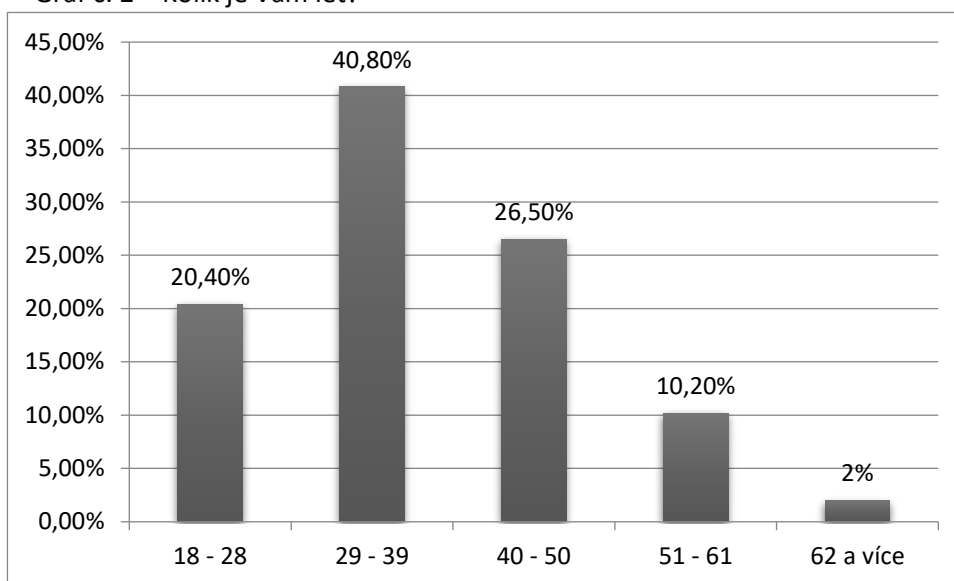
Kompletní dotazník, který byl rozdán respondentům k vyplnění je možné nalézt v příloze na konci celé práce (viz Příloha I).

5.2.5 Výsledky výzkumného šetření

V této části již dostáváme k samotnému jádru celého výzkumu, a tudíž k samotným odpovědím. Jak už bylo zmíněno, pro otázky uzavřené a otevřené je zhotoven sloupcový graf. Na některé otázky ovšem dotazovaní odpovídali svými vlastními slovy, tudíž všechny odpovědi zde budou uvedeny přesně v takové formě, jak je vyplnili respondenti (viz Příloha II).

OTÁZKA Č. 1 – KOLIK JE VÁM LET?

Graf č. 2 – Kolik je Vám let?

Zdroj: vlastní zpracování.

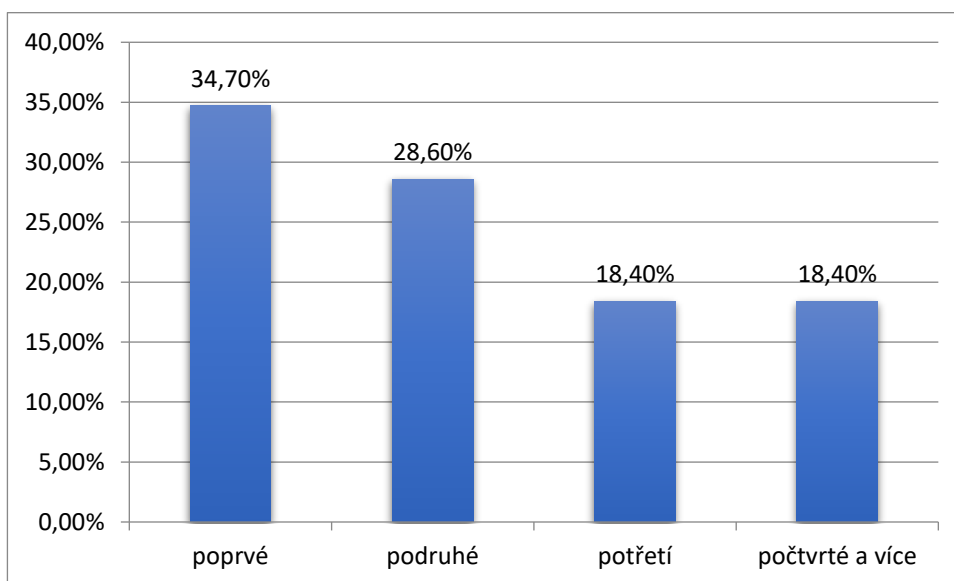
Celkem 49 odpovědí z 50

Smyslem první otázky bylo zjistit, jaké věkové kategorie oslovení respondenti spadají. Na výběr bylo z celkem pěti možností (viz graf č. 1).

Největší část oslovených spadá do věkové kategorie 29 – 39 let. Konkrétně se jedná o 40,8 % oslovených. Druhou nejpočetnější skupinou jsou respondenti ve věku 40 – 50 let, kterých bylo celkem 26,5 % a třetí pak respondenti ve věku 18 – 28 let, kterých bylo 20,4 %. Nakonec celkem 10,2 % dotázaných spadá do věkové kategorie 51 – 61 let a pouze 2 % oslovených je ve věku 62 a více let.

OTÁZKA Č. 2 – PO KOLIKÁTÉ JSTE VE VÝKONU TRESTU?

Graf č. 3 – Po kolikáté jste ve výkonu trestu?

Zdroj: vlastní zpracování.

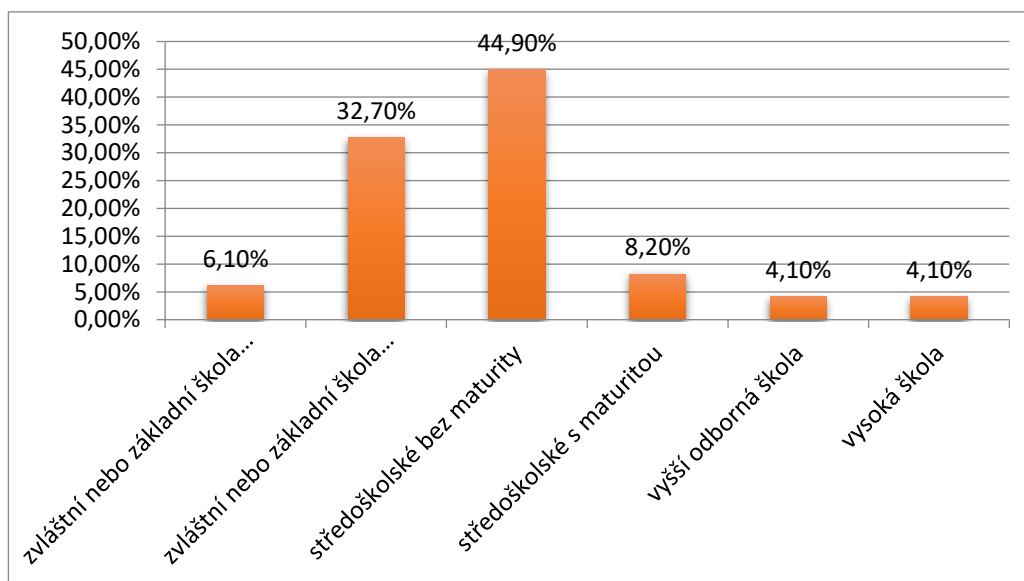
Celkem 49 odpovědí z 50

Cílem druhé otázky bylo zjistit, po kolikáté jsou už dotazovaní ve výkonu trestu odnětí svobody. Na výběr bylo z celkem čtyř odpovědí – poprvé, podruhé, potřetí a počtvrté.

Zajímavé je, že odpovědi byly relativně vyrovnané. Největší počet dotazovaných, a to konkrétně 34,7 %, je ve vězení poprvé. Podruhé se ve výkonu trestu odnětí svobody objevilo celkem 28,6 % respondentů, potřetí je to 18,4 % a totožně 18,4 % dotázaných je ve vězení počtvrté či ještě více.

OTÁZKA Č. 3 – JAKÉ JE VAŠE DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ?

Graf č. 4 – Jaké je vaše dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 49 odpovědí z 50

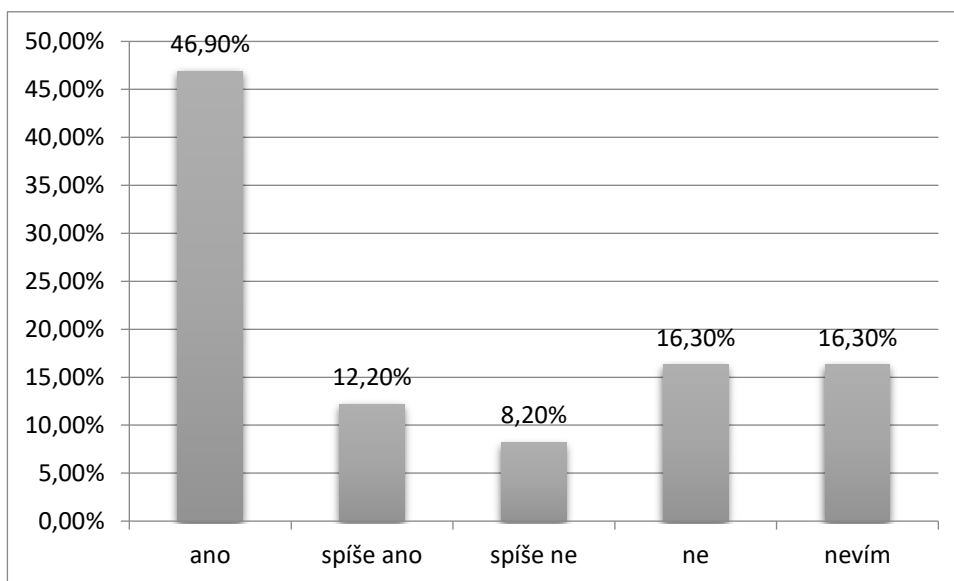
Také třetí otázku je ještě možné považovat za úvodní, neboť jejím smyslem bylo rozčlenit respondenty podle výše dosaženého vzdělání.

Jak je možné vidět i v grafu přiloženém výše (viz graf č. 3), nejpočetnější skupinou jsou respondenti, kteří mají středoškolské vzdělání bez maturity. Těchto osob bylo celkem 44,9 %. Následují dotazovaní, kteří mají vystudovanou zvláštní či základní školu (dokončenou), kterých bylo celkem 32,7 %.

Středoškolské vzdělání s maturitou má celkem 8,2 % respondentů. Naopak 6,1 % dotázaných, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, nedokončilo zvláštní či základní školu. Nakonec celkem 4,1 % dotázaných má vystudovanou vyšší odbornou školu a totožných 4,1 % dotázaných pak vystudovalo vysokou školu.

OTÁZKA Č. 4 – MÁTE ZÁJEM SE VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY (VTOS) VZDĚLÁVAT?

Graf č. 5 – Máte zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) vzdělávat?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 49 odpovědí z 50

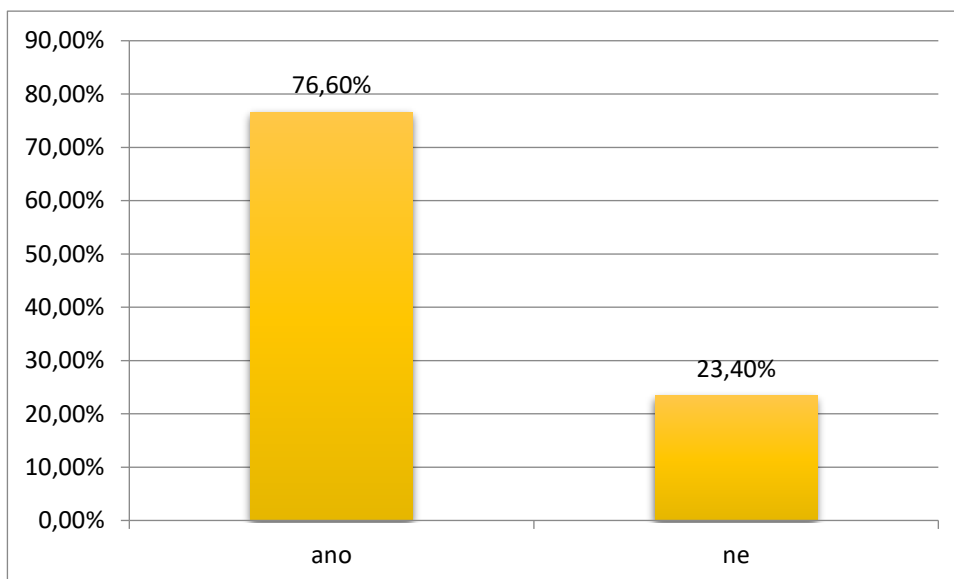
Čtvrtá otázka byla zároveň první otázkou výzkumu, která se už primárně zabývala hlavním tématem, a tudíž vzděláváním osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Cílem bylo zjistit, zda se dotázaní mají vůbec zájem vzdělávat ve výkonu trestu odnětí svobody. Návratnost byla stále velmi vysoká – celkem na tuto otázku odpovědělo až 49 dotázaných z 50, tak, jak tomu bylo i v předcházejících otázkách.

Výsledky byly velice zajímavé. Ukázalo se, že až téměř polovina všech dotázaných (46,9 %) má zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat. Navíc dalších 12,2 % dotázaných uvedlo možnost spíše ano. Celkem tudíž kladně odpovědělo až 59,1 % respondentů.

Naopak dohromady necelá čtvrtina respondentů se nechce či spíše nechce ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat. Konkrétně 16,3 % dotázaných určitě nechce a 8,2 % spíše nechce. Odpovědět neumělo celkem 16,3 % respondentů.

OTÁZKA Č. 5 – BYLA VÁM NABÍDNUTA MOŽNOST VZDĚLÁVÁNÍ?

Graf č. 6 – Byla vám nabídnuta možnost vzdělávání?

Zdroj: vlastní zpracování.

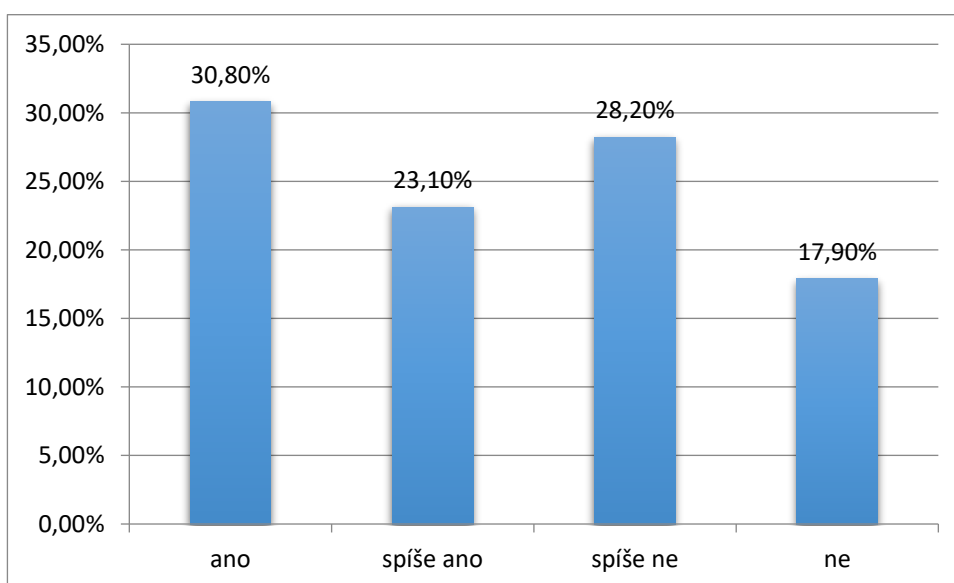
Celkem 47 odpovědí z 50

Také pátá otázka byla velice důležitá, neboť na jejím základě bylo možné zjistit, zda respondenti vůbec dostali možnost vzdělávat se ve výkonu trestu odnětí svobody, resp. zda jim byla nabídnuta tato možnost.

Jak je patrné z grafu přiloženého výše (viz graf č. 5), více než tři čtvrtiny dotázaných (76,6 %) uvedlo, že jim byla nabídnuta možnost vzdělávat se. Naopak zbývající čtvrtina (23,4 %) dotázaných uvedlo opak, tudíž že jim tato možnost nabídnuta nebyla.

OTÁZKA Č. 6 – POKUD ANO, BYLA PRO VÁS TATO NABÍDKA VÝBĚRU VZDĚLÁNÍ DOSTATEČNÁ?

Graf č. 7 – Pokud ano, byla pro vás tato nabídka výběru vzdělání dostatečná?

Zdroj: vlastní zpracování.

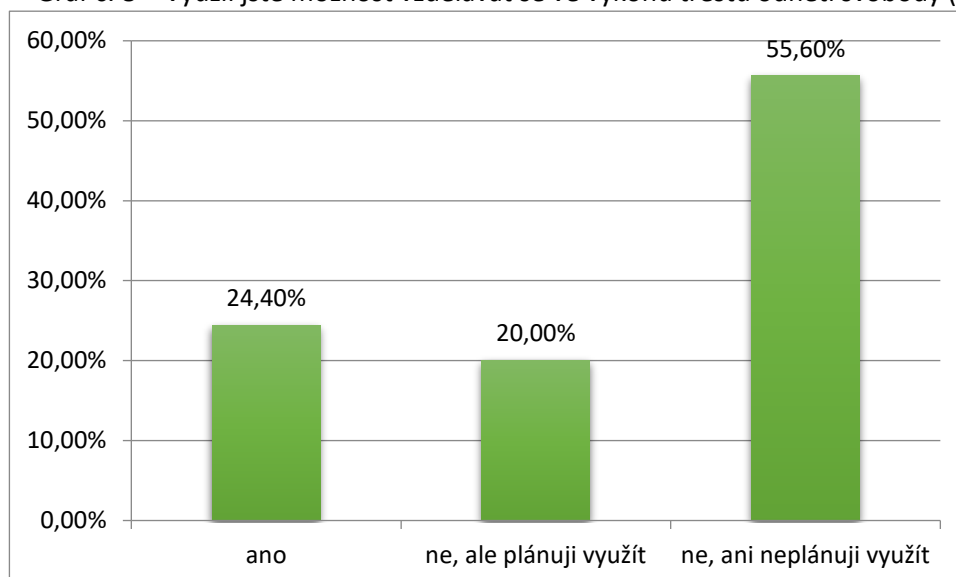
Celkem 39 odpovědí z 50

V tomto případě už odpovídali jen dotázaní, kteří odpověděli kladně na přecházející otázku. Cílem bylo tudíž na předcházející otázku navázat a zjistit, zda byla případná nabídka výběru vzdělání pro respondenty dostatečná.

Odpovědi byly velice vyrovnané, neboť respondenti se v rámci svých odpovědí víceméně rozdělili do dvou táborů, resp. cca polovina odpověděla kladně a cca polovina naopak záporně. Kladně odpovědělo dohromady celkem 53,9 %. Naopak záporně odpovědělo zbývajících 46,1 % dotázaných. Konkrétně 30,8 % respondentů uvedlo jednoznačné ano, dále 23,1 % dotázaných uvedlo spíše a naopak 28,2 % dotázaných vybralo možnost „ne“ a 17,9 % dotázaných vybralo možnost „spíše ne“.

OTÁZKA Č. 7 – VYUŽIL JSTE MOŽNOST VZDĚLÁVAT SE VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY (VTOS)?

Graf č. 8 – Využil jste možnost vzdělávat se ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 45 odpovědí z 50

Smyslem sedmé otázky tohoto výzkumu bylo zjistit, zda dotázaní využili možnost vzdělávat se ve výkonu trestu odnětí svobody.

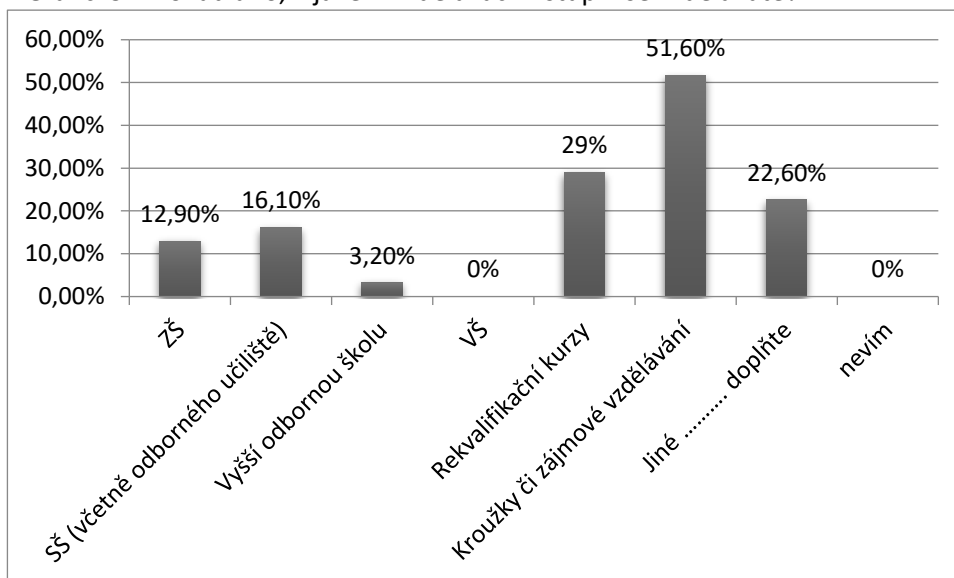
Necelá čtvrtina dotázaných (24,4 %) uvedlo, že možnost vzdělávat se ve výkonu trestu odnětí svobody, využilo. Naopak více než polovina dotázaných (55,6 %) uvedlo, že nevyužili této možnosti a zároveň to ani nemají v plánu. A nakonec celkem 20 % dotázaných tuto možnost nevyužilo, ale plánuje ji využít.

Zajímavé je, že hned několik respondentů, a to celkem 3 k této uzavřené otázce připsali – samostudium.

OTÁZKA Č. 8 – POKUD ANO, V JAKÉM VZDĚLÁVACÍM STUPNI SE VZDĚLÁVÁTE? (JE MOŽNÉ

VYPLNIT VÍCE ODPOVĚDÍ)

Graf č. 9 – Pokud ano, v jakém vzdělávacím stupni se vzděláváte?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 31 odpovědí z 50

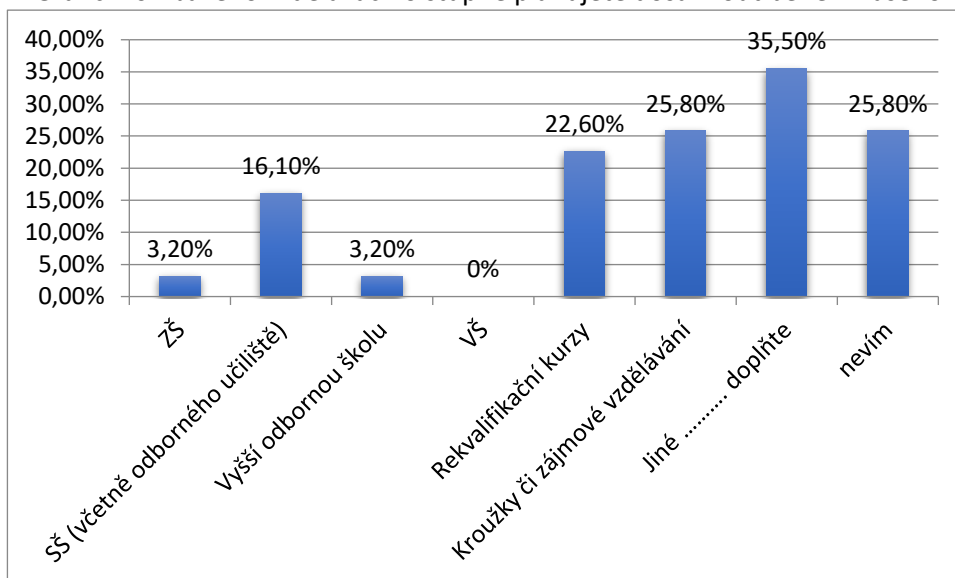
Smyslem osmé otázky bylo zjistit, v jakém vzdělávacím stupni se dotázaní vzdělávají, pokud teda využili možnost vzdělávat se. Respondenti mohli případně uvést více odpovědí.

Jak naznačuje graf přiložen výše (viz graf č. 8), nejčastěji se dotázaní vzdělávají formou kroužků či zájmového vzdělávání. Tuto možnost uvedlo celkem 51,6 % dotázaných. Následovaly rekvalifikační kurzy, které zvolilo 29 % respondentů a možnost „jiné“, kterou zvolilo celkem 22,6 % dotázaných.

Dále celkem 16,10 % uvedlo možnost střední školy včetně odborného učiliště a celkem 12,9 % oslovených uvedlo základní školu. Ani jeden z respondentů neuvedl možnost vysoké školy, ale také ani jednou nebyla zvolena možnost „nevím“.

OTÁZKA Č. 9 – JAKÉHO VZDĚLÁVACÍHO STUPNĚ PLÁNUJETE DOSÁHNOUT BĚHEM VAŠEHO VÝKONU TRESTU? (JE MOŽNÉ VYPLNIT VÍCE ODPOVĚDÍ)

Graf č. 10 – Jakého vzdělávacího stupně plánujete dosáhnout během vašeho výkonu trestu?

Zdroj: vlastní zpracování.

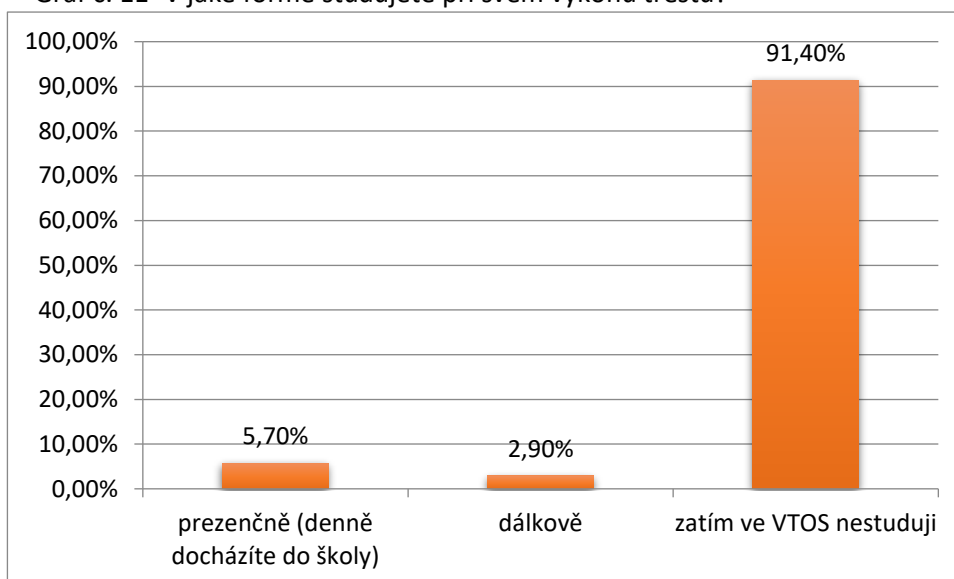
Celkem 31 odpovědí z 50

Tato otázka navazovala na předcházející. Cílem bylo zjistit, jaké vzdělávacího stupně respondenti plánují dosáhnout během výkonu trestu odnětí svobody. Na výběr byly totožné odpovědi, jako v předcházející otázce.

Nejčastěji byla uváděna možnost jiné. Tuto možnost totiž zvolilo celkem 35,5 % oslovených. Druhá a třetí nejčastější odpověď byly kroužky či zájmové vzdělávání, ale také možnost „nevím“. Obě odpovědi uvedlo totožně 25,8 % respondentů. Celkem 22,6 % dotázaných zvolilo rekvalifikační kurzy. Střední škola včetně odborného učiliště byla zvolena v 16,1 % případů. Základní školu pak vybralo 3,2 % dotázaných a ani jeden z dotázaných nezvolil vysokou školu.

OTÁZKA Č. 10 – V JAKÉ FORMĚ STUDUJETE PŘI SVÉM VÝKONU TRESTU?

Graf č. 11–V jaké formě studujete při svém výkonu trestu?

Zdroj: vlastní zpracování.

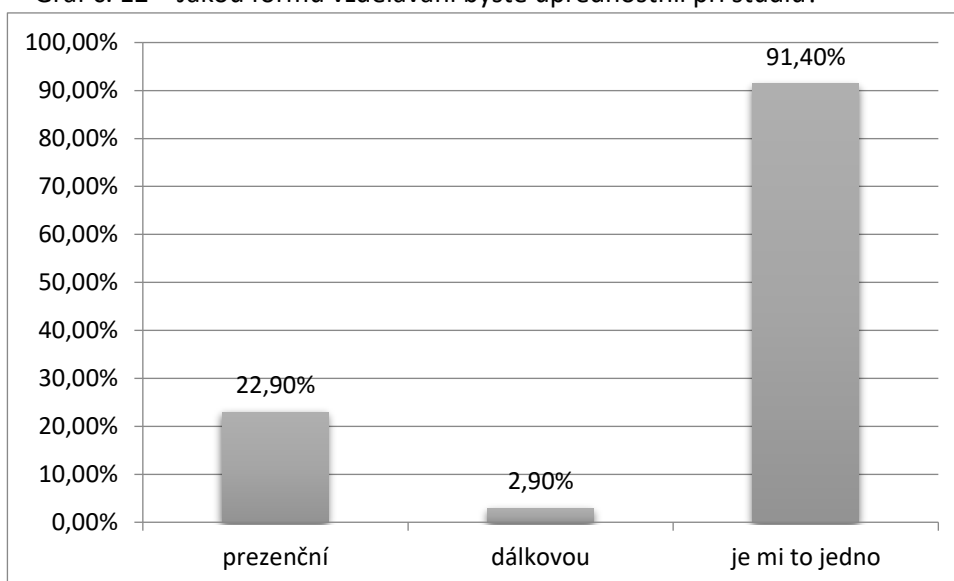
Celkem 35 odpovědí z 50

Desátá otázka zjišťovala, v jaké formě dotazovaní studují při svém výkonu trestu. Na výběr bylo z celkem tří možností – prezenčně, dálkově či zatím ve výkonu trestu odnětí svobody nestudují.

Právě třetí uváděná možnost, tudíž „zatím ve výkonu trestu odnětí svobody nestudují“ byla uváděna nejčastěji, a to zcela drtivě. Tuto možnost zvolilo celkem 91,4 % dotazovaných. Naopak prezenčně studuje při výkonu trestu odnětí svobody celkem 5,7 % dotazovaných a dálkově pak 2,9 % dotazovaných.

OTÁZKA Č. 11 – JAKOU FORMU VZDĚLÁVÁNÍ BYSTE UPŘEDNOSTNIL PŘI STUDIU?

Graf č. 12 – Jakou formu vzdělávání byste upřednostnil při studiu?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 35 odpovědí z 50

Tato otázka se zabývala tím, jakou formu vzdělávání by dotazovaní upřednostnili při svém studiu. Na výběr bylo opět ze tří možností – prezenční, dálkovou a je mi to jedno.

Výsledky jsou opět jednoznačné. Celkem 91,4 % dotázaných, tudíž drtivá většina uvedla, že jim na tom vůbec nezáleží. Prezenční formu studia by volilo 22,9 % respondentů a dálkovou formu pak 2,9 % dotázaných.

OTÁZKA Č. 12 – V JAKÉM OBORU JSTE SE VZDĚLÁVAL, ČI SE HODLÁTE VZDĚLÁVAT? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 30 odpovědí z 50

Dvanáctá otázka tohoto výzkumu byla zároveň první otázkou, ve které nebyly odpovědi předpřipraveny, ale respondenti měli možnost odpovídat svými vlastními slovy. Nejčastěji uváděný obor byl kuchař-číšník a dále profese související s pozemními stavbami jako zedník, malíř apod. Odpovědi jsou uvedené v původní formě v příloze č. 2 tak, jak je uváděli dotazovaní, resp. případné výraznější gramatické chyby jsou opraveny. Cílem této otázky bylo přitom zjistit, v jakém oboru se dotazovaní vzdělávali, či v jakém oboru by se chtěli vzdělávat.

OTÁZKA Č. 13 – KDYBYSTE SI MOHL SVOBODNĚ VYBRAT, JAKÉ VZDĚLÁVÁNÍ (KURZ, OBOR) BY PRO VÁS BYL DLE VAŠEHO NÁZORU NEJLEPŠÍ? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 37 odpovědí z 50

Také třináctá otázka tohoto výzkumu byla zcela otevřená a dotazovaní měli možnost vyjádřit se svými vlastními slovy. Smyslem bylo zjistit, jaké vzdělávání by podle názoru dotazovaných bylo nejlepší, pokud by měli možnost svobodné volby. Na základě odpovědí bylo zjištěno, že na rozdíl od otázky 12 je dle respondentů nejlákavějším odvětvím vzdělávání profese související se stavebním průmyslem (zedník, malíř, svářeč) a až druhou volbou je kuchař-číšník. Veškeré získané odpovědi jsou uvedeny rovněž v příloze č. 2.

OTÁZKA Č. 14 – CO JE PRO VÁS HLAVNÍM DŮVODEM, ŽE SE CHCETE/NEHCETE VZDĚLÁVAT? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 35 odpovědí z 50

Čtrnáctá otázka je rovněž otevřená a cílem bylo zjistit, co je pro dotazované hlavním důvodem, že se chtějí nebo nechtějí vzdělávat. Dotazovaní se opět mohli vyjádřit svými vlastními slovy. Povaha otázky zajistila mnoho různorodých odpovědí, které jsou uvedeny v příloze č. 2.

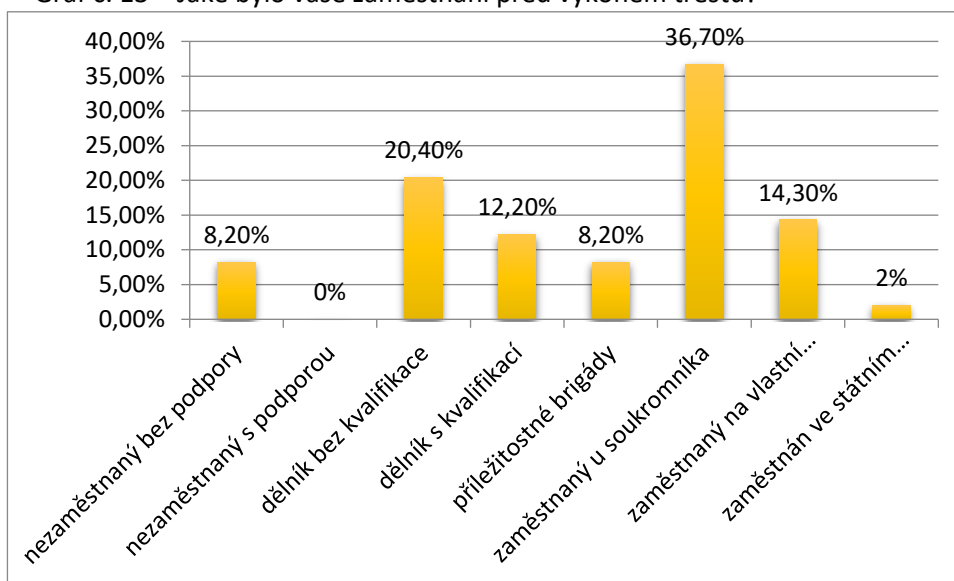
OTÁZKA Č. 15 – PROČ SI MYSLÍTE, ŽE JE DŮLEŽITÉ SNAŽIT SE O VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ, NEŽ KTERÉ MÁTE DOPOSUD? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 33 odpovědí z 50

Nakonec i patnáctá otázka byla otevřená a snažila se zjistit, proč si dotazovaní myslí, že je důležité snažit se o vyšší vzdělání, než kterým aktuálně disponují. A také v tomto případě se mohli vyjádřit vlastními slovy. Dotazovaní asi nejčastěji uváděli důvod lepšího zaměstnání, snazší sehnání práce a lepší plat. Samotné odpovědi jsou přiloženy v příloze č. 2.

OTÁZKA Č. 16 – JAKÉ BYLO VAŠE ZAMĚŠTNÁNÍ PŘED VÝKONEM TRESTU?

Graf č. 13 – Jaké bylo vaše zaměstnání před výkonem trestu?

Zdroj: vlastní zpracování.

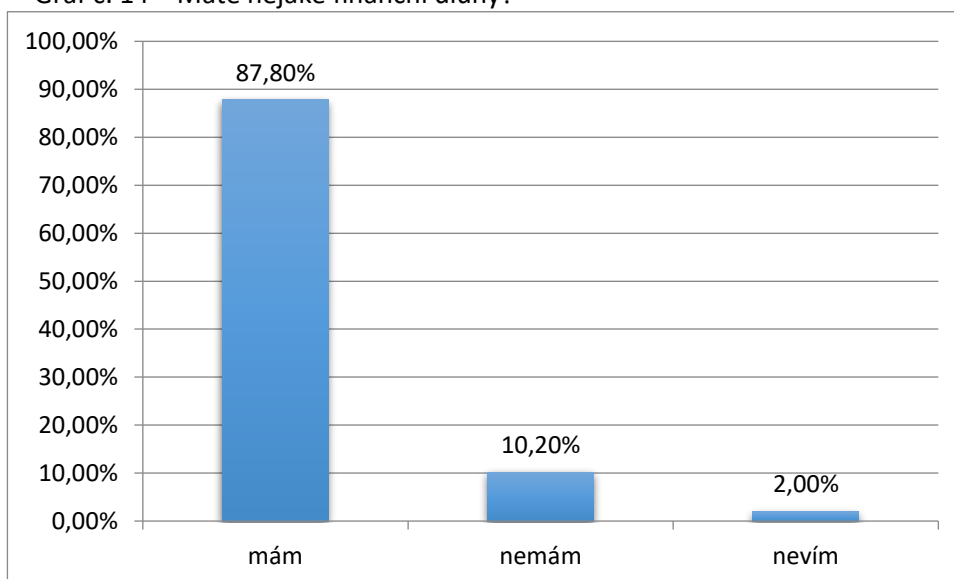
Celkem 49 odpovědí z 50

Důležité bylo také zjistit, jaké bylo vzdělání respondentů ještě před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody.

Jak je patrné z grafu přiloženém výše (viz graf č. 12), nejčastěji byla vybrána možnost „zaměstnaný u soukromníka“, a to celkem 36,7 % případů. Následovala možnost „dělník bez kvalifikace“ (20,4 %), dále „zaměstnaný na vlastní živnostenský list (14,3 %), dělník s kvalifikací (12,2 %), nezaměstnaný bez podpory (8,2 %), zaměstnaný ve státním sektoru (2 %) a ani jednou nebyla uvedena možnost „nezaměstnaný s podporou“.

OTÁZKA Č. 17 – MÁTE NĚJAKÉ FINANČNÍ DLUHY?

Graf č. 14 – Máte nějaké finanční dluhy?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 49 odpovědí z 50

Relativně důležité bylo také zjištění, zda mají respondenti nějaké dluhy. Od této skutečnosti se totiž pochopitelně odvíjí také to, zda budou dotazovaní chtít pracovat či nikoliv.

Odpovědi byly v tomto případě zcela jednoznačné. Až 87,8 % dotazovaných nějaké dluhy má, ať už vůči rodině či společnosti. Pouze 10,2 % respondentů žádné dluhy nemá a 2 % neví, zda dluhy mají.

OTÁZKA Č. 18 – JAKÝ JE VÁŠ NÁZOR NA MOŽNOST VE VĚZENÍ PRACOVAT, JE PRÁCE PRO VĚZNĚNOU OSOBU VÝHODA NEBO TREST? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 45 odpovědí z 50

Osmnáctá otázka byla další otevřenou otázkou, kdy se dotazovaní měli možnost vyjádřit svými vlastními slovy. Na základě této otázky bylo zjišťováno, jaký mají respondenti názor na možnost pracovat ve vězení, resp. zda práci vnímají jako výhodu či naopak jako trest. Jednalo se o velmi důležitou otázku pro účely tohoto výzkumu. Ukázalo se, že naprostá většina dotazovaných vnímá práci jako jednoznačnou výhodu. Pouze minim respondentů uvádělo, že se z jejich pohledu jedná spíše o trest, případně bylo uvedeno „trest i výhoda“. Samotné odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v příloze č. 2.

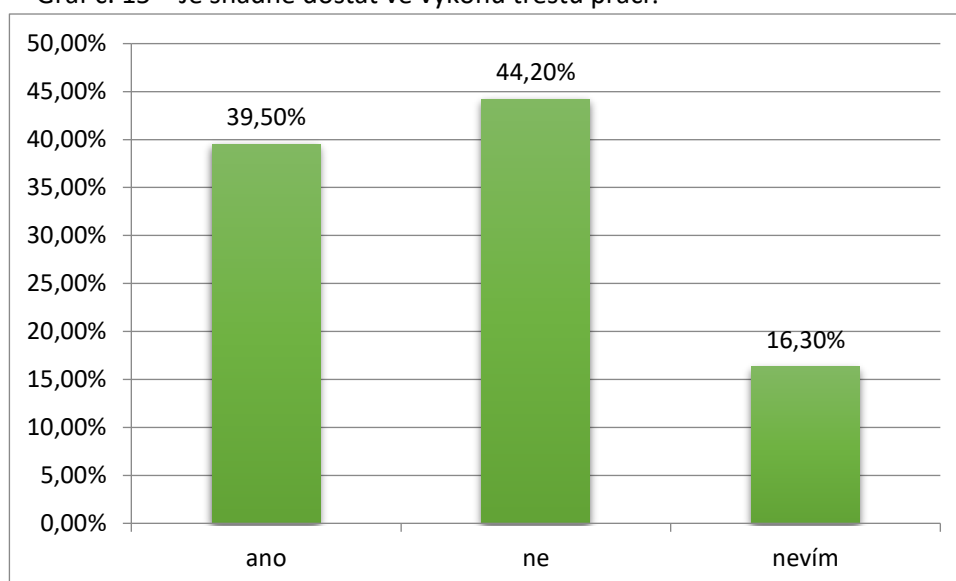
OTÁZKA Č. 19 – DOCHÁZÍTE VE VÝKONU TRESTU DO ZAMĚŠTNÁNÍ, Z JAKÉHO DŮVODU? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 44 odpovědí z 50

Také devatenáctá otázka bylo zcela otevřená a dotazovaní mohli vlastními slovy říct, z jakého důvodu dochází do zaměstnání. Návratnost byla opět poměrně vysoká – 44 vyplněných odpovědí z 50. Nejčastěji bylo jako důvod uváděno možnost splácet dluh, či rychlejší utíkání času ve výkonu trestu odnětí svobody. Samotné odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v příloze č. 2.

OTÁZKA Č. 20 – JE SNADNÉ DOSTAT VE VÝKONU TRESTU PRÁCI?

Graf č. 15 – Je snadné dostat ve výkonu trestu práci?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 43 odpovědí z 50

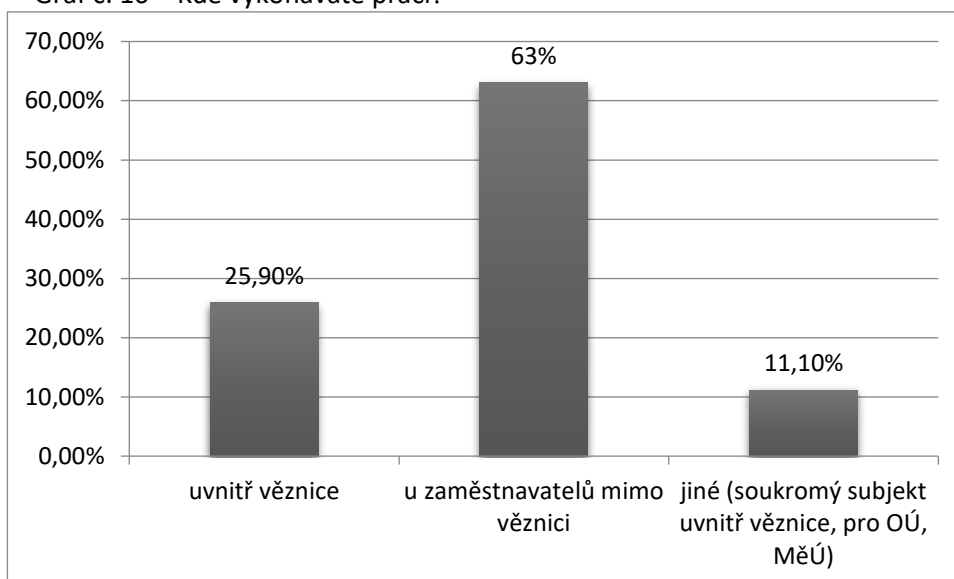
Velmi důležitou otázkou byla otázka č. 20. Bylo totiž také potřeba zjistit, jak snadné je ve výkonu trestu odnětí svobody pro dotazované dostat práci.

Jak se ukázalo, odpovědi byly poměrně vyrovnané a není teda možné jednoznačně říct, zda je snadné ve výkonu trestu odnětí svobody dostat práci či nikoliv. Nicméně celkem 44,2 % dotazovaných uvedlo, že to snadné není, což je větší část. Trochu menší část, a to 39,5 % respondentů uvedlo, že to naopak snadné je. A nakonec 16,3 % neumělo odpovědět.

Z odpovědí je teda zřejmě možné předpokládat, že pro některé dotazované bylo snadnější získat práci a pro některé naopak obtížnější.

OTÁZKA Č. 21 – KDE VYKONÁVÁTE PRÁCI?

Graf č. 16 – Kde vykonáváte práci?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 27 odpovědí z 50

Tato otázka zjišťovala, kde dotazovaní vykonávají práci, pokud nějakou práci ve výkonu trestu odnětí svobody mají. Na výběr bylo z celkem tří možností – uvnitř věznice, u zaměstnavatelů mimo věznici a „jiné“.

Respondenti nejčastěji vykonávají práci u zaměstnavatelů mimo věznici, což bylo také možné předpokládat. Tuto možnost uvedlo celkem 63 % dotázaných. Nicméně čtvrtina dotazovaných (25,9 %) uvedlo, že práci vykonává uvnitř věznice a 11,1 % uvedlo jinou možnost (tj. například soukromý subjekt uvnitř věznice, pro OÚ, MěÚ, atd.).

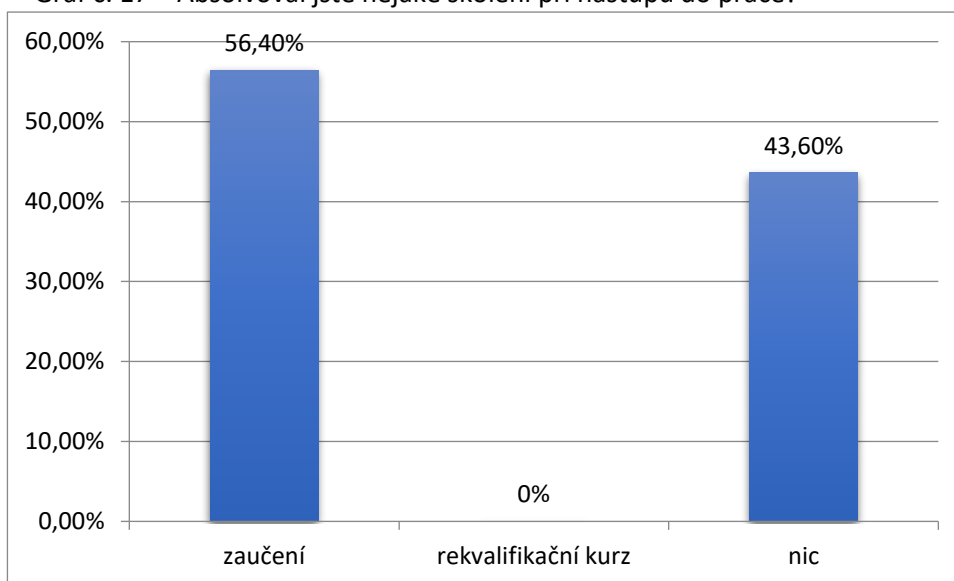
OTÁZKA Č. 22 – MŮŽETE UVÉST VAŠI PRACOVNÍ POZICI – NÁPLŇ PRÁCE? (ODPOVĚZTE VLASTNÍMI SLOVY)

Celkem 29 odpovědí z 50

Dvaadvacátá otázka byla otevřená, přičemž dotazovaní mohli uvádět odpovědi svými vlastními slovy. Cílem bylo zjistit, jaká je pracovní pozice, resp. náplň práce dotazovaných. Veškeré odpovědi (29 z 50) jsou uvedeny v příloze č. 2.

OTÁZKA Č. 23 – ABSOLVOVAL JSTE NĚJAKÉ ŠKOLENÍ PŘI NÁSTUPU DO PRÁCE?

Graf č. 17 – Absolvoval jste nějaké školení při nástupu do práce?

Zdroj: vlastní zpracování.

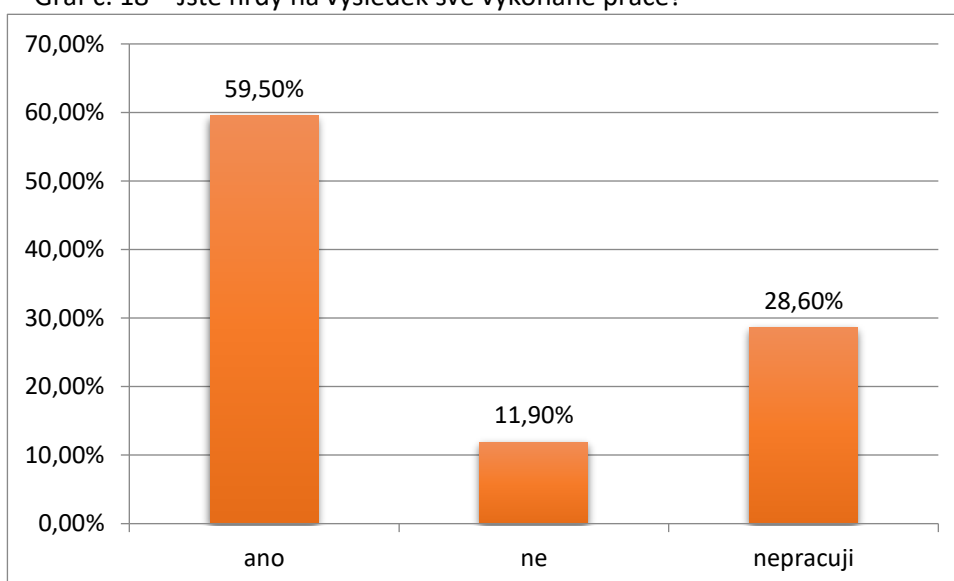
Celkem 39 odpovědí z 50

Tato otázka se nažila zjistit, zda dotazovaní absolvovali nějaké školení, kdy nastupovali do práce. Opět tudíž vyplňovali pouze ti respondenti, kteří ve výkonu trestu odnětí svobody pracují, či pracovali.

Jak je z grafu uvedeném výše (viz graf č. 16) patrné, celkem 56,4 % dotázaných absolvovalo školení ještě předtím, než nastoupili na práce. Naopak zbývajících 43,6 % dotázaných nemuselo absolvovat nic, tudíž ani rekvalifikační kurz, což byla jedna z možností, kterou mohli dotazovaní uvést.

OTÁZKA Č. 24 – JSTE HRDÝ NA VÝSLEDEK SVÉ VYKONANÉ PRÁCE?

Graf č. 18 – Jste hrdý na výsledek své vykonané práce?

Zdroj: vlastní zpracování.

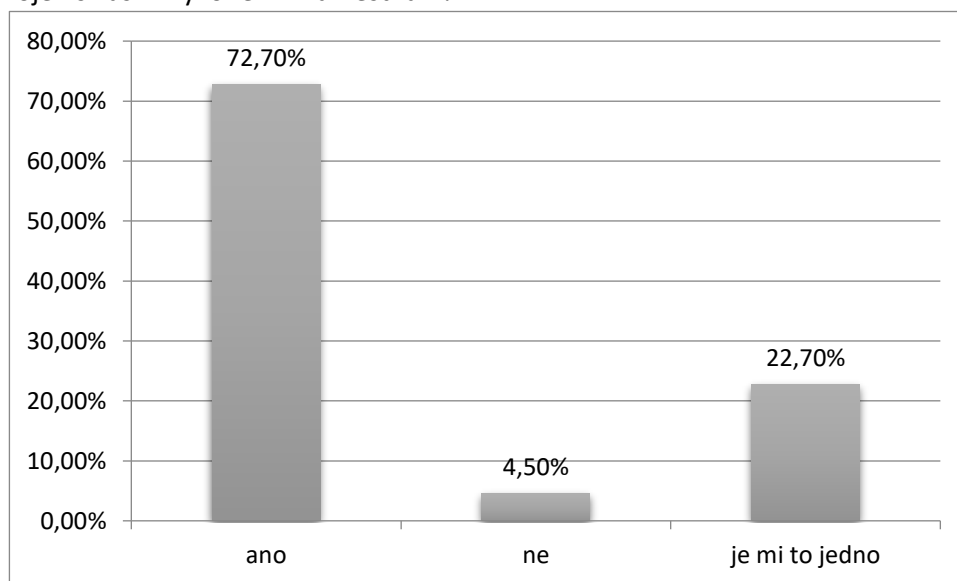
Celkem 42 odpovědí z 50

Podstatné bylo také zjistit, zda jsou respondenti hrdí na výsledek své vykonané práce. I touto otázkou je tudíž zjišťováno, jaký vztah mají dotazovaní k práci obecně.

Odpovědi jsou poměrně jednoznačné. Celkem 59,5 % dotázaných uvedlo, že je na výsledek své práce jsou hrdí. Naopak jen 11,9 % respondentů uvedlo, že hrdí nejsou a zbývajících 28,6 % uvedlo, že nepracuje.

OTÁZKA Č. 25 – OCENIL BYSTE JINOU ZPĚTNOU VAZBU OD ZAMĚSTNAVATELE, NEŽ ZNÁMKOVÁNÍ – TO, JAK JE SPOKOJEN S VAŠÍM VÝKONEM V ZAMĚSTNÁNÍ?

Graf č. 19 – Ocenil byste jinou zpětnou vazbu od zaměstnavatele, než známkování – to, jak je spokojen s vaším výkonem v zaměstnání?

Zdroj: vlastní zpracování.

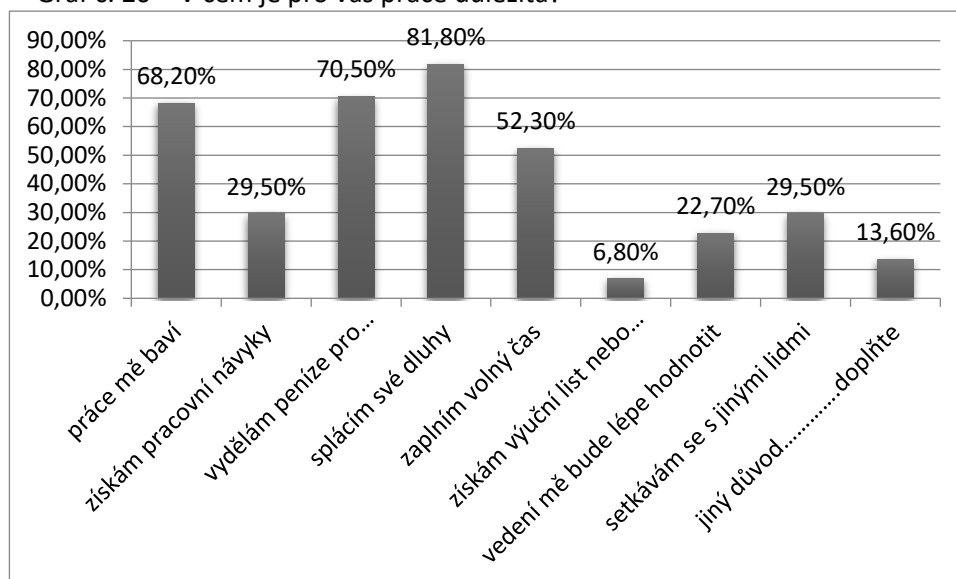
Celkem 44 odpovědí z 50

Smyslem pětadvacáté otázky bylo zjistit, zda by dotazovaní ocenili jinou zpětnou vazbu od zaměstnavatele, než je známkování, resp. to, jak je spokojen s jejich výkonem v zaměstnání.

Ukázalo se, že až 72,7 % respondentů by uvítalo jinou zpětnou vazbu od zaměstnavatele než známkování. Naopak 4,5 % by tuto možnost neocenilo a zbývajícím 22,7 % je to jedno.

OTÁZKA Č. 26 – V ČEM JE PRO VÁS PRÁCE DŮLEŽITÁ? (JE MOŽNÉ VYPLNIT VÍCE ODPOVĚDÍ)

Graf č. 20 – V čem je pro vás práce důležitá?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 44 odpovědí z 50

V pořadí už šestadvacátá otázka se zaměřila na to, v čem je pro respondenty práce důležitá. V tomto případě přitom respondenti měli možnost vybrat více než jednu z možností.

Nejčastěji dotazovaní uváděli, že díky práci mohou splácet své dluhy, a to v celkem 81,8 % případů. Následovalo tvrzení, že mohou vydělat peníze pro osobní spotřebu (70,5 %) a pak tvrzení, že práce dotazované zkrátka baví (68,2 %). Pro 52,63 % dotázaných je práce důležitá, protože takto mohou zaplnit volný čas, a totožně 29,5 % dotázaných uvedlo, že může získat pracovní návyky či se setkat s jinými lidmi. 22,7 % dotazovaných je toho názoru, že vedení je bude lépe hodnotit a 6,8 % takto může získat výuční list. Jiný důvod uvedlo 13,6 % dotázaných, přičemž odpovědi byly následující:

„pracuji celý život, práce mě baví“,

„práce s divokou zvěří“,

„jedna z mála věcí, co tady má smysl“,

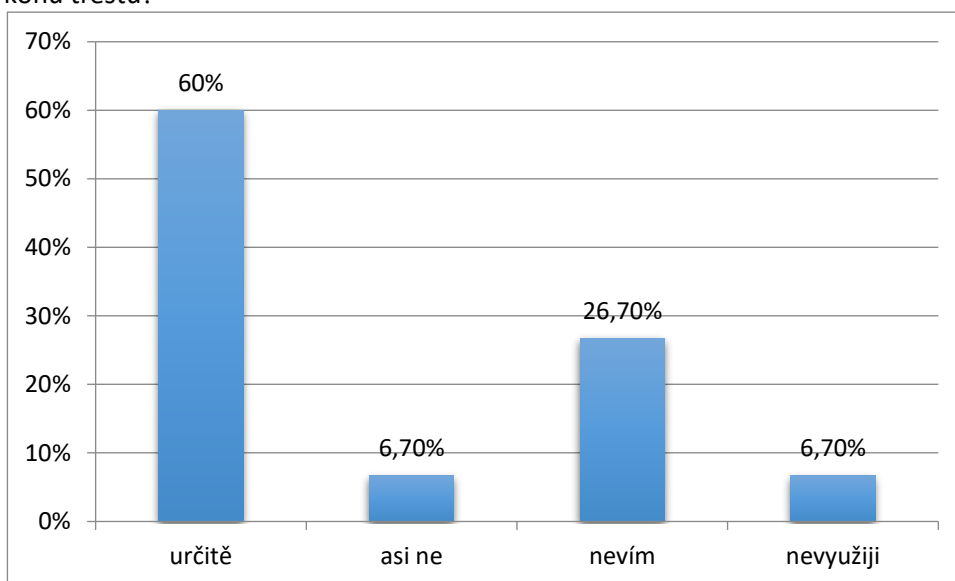
„našetření peněz na výstup“,

„abych mohl vidět svou rodinu, to je můj cíl a cesta“,

„vyživovací povinnost“

OTÁZKA Č. 27 – VYUŽIJETE SVÉ ZÍSKANÉ VZDĚLÁNÍ, PRACOVNÍ DOVEDNOSTI A NÁVYKY I PO PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU?

Graf č. 21 – Využijete své získané vzdělání, pracovní dovednosti a návyky i po propuštění z výkonu trestu?

Zdroj: vlastní zpracování.

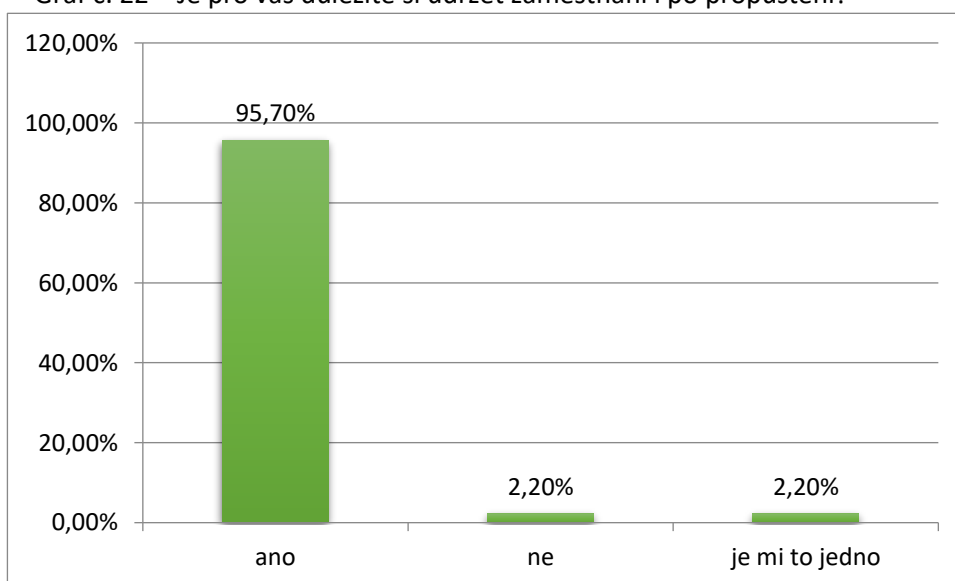
Celkem 45 odpovědí z 50

Důležité bylo se také respondentů zeptat, zda využijí své získané vzdělání, pracovní dovednosti a návyky také po propuštění z výkonu trestu. Právě toto bylo cílem sedmadvacáté otázky.

Odpovědi jsou poměrně jednoznačné, neboť až 60 % dotázaných vzdělání, pracovní dovednosti a návyky využije i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Naopak 6,7 % je nevyžije a shodných 6,7 % je asi nevyžije. Až 26,7 % respondentů nicméně neumělo jednoznačně odpovědět.

OTÁZKA Č. 28 – JE PRO VÁS DŮLEŽITÉ SI UDRŽET ZAMĚSTNÁNÍ I PO PROPUŠTĚNÍ?

Graf č. 22 – Je pro vás důležité si udržet zaměstnání i po propuštění?

Zdroj: vlastní zpracování.

Celkem 46 odpovědí z 50

Osmadvacátá otázka se zaměřila na to, jestli je pro dotazované důležité udržet si zaměstnání také po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Odpovědi byly zcela jednoznačné, neboť drtivých 95,7 % dotázaných uvedlo, že samozřejmě pro ně je důležité si zaměstnání udržet i poté, co budou propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Pouze pro 2,2 % dotazovaných to důležité není a dalším 2,2 % dotázaných je to jedno.

OTÁZKA Č. 29 – BYLO BY PRO VÁS ZAJÍMAVÉ, KDYBY BYL PROGRAM ZACHÁZENÍ VÍCE STRUKTUROVÁN A ZA JEDNOTLIVÉ AKTIVITY BYLO MOŽNOST ZÍSKAT BODOVÉ OHODNOCENÍ (KREDITY)?

Celkem 39 odpovědí z 50

Předpolední otázka tohoto výzkumu byla otevřená a dotazovaní mohli odpovědět svými vlastními slovy. Otázka se zaměřila na to, jestli by bylo pro respondenty zajímavé, kdyby byl program zacházení více strukturován a za jednotlivé aktivity byla možnost získat bodové ohodnocení. Z odpovědí oslovených, které jsou přiloženy v příloze č. 2, je poměrně jasné, že pro drtivou většinu z nich by to zajímavé rozhodně bylo. Pouze několik dotazovaných na tuto otázku neumělo odpovědět.

OTÁZKA Č. 30 – BYLO BY PRO VÁS MOTIVUJÍCÍ, KDYBY MÉNĚ OBLÍBENÉ AKTIVITY V PROGRAMU ZACHÁZENÍ BYLY HODNOCENY LÉPE? (BYLO BY ZA NĚ VÍCE KREDITŮ)

Celkem 37 odpovědí z 50

Poslední otázka tohoto výzkumu zjišťovala, zda by pro respondenty bylo motivující, pokud by méně oblíbené aktivity v programu zacházení byly hodnoceny lépe, resp. bylo by za ně více kreditů. Na základě přiložených odpovědí (příloha č. 2) je možné konstatovat, že pro drtivou většinu dotázaných by to skutečně motivující bylo.

5.2.6 Shrnutí ve vztahu k hypotézám

Je možné konstatovat, že hlavní cíl tohoto výzkumu byl naplněn. Na základě odpovědí bylo zjištěno, že mnoho dotázaných sice má zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat, avšak zdaleka ne všichni se také vzdělávají. Podobná situace je také se zaměstnáním u dotazovaných.

Téměř dvě třetiny všech dotázaných, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, jsou ve výkonu trestu odnětí svobody již poněkolkáté. Celkem 44,9 % dotázaných má středoškolské vzdělání bez maturity, následují respondenti s dokončenou základní či zvláštní školou, kterých bylo celkem 32,7 %. Z odpovědí respondentů je možné vyvodit, že dohromady až téměř 60 % z nich má zájem či by možná mělo zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat.

Nejmladší věková kategorie ve věku 18- 28 let byla zastoupena 20,4 %. Úplně nejvíce byla zastoupena věková kategorie ve věku 29- 39 let, jedná se o 40,8 % oslovených respondentů. Starší věkové kategorie ve věku 40- 50 let (26,5 %), osoby v období středního věku a stáří 12,20 %. Jestliže vezmeme v potaz nejvíce zastoupenou věkovou hranici ve věku 29- 39 let a třetí nejvíce zastoupenou věkovou kategorii ve věku 18- 28let je zřejmé, že zájem o vzdělání mají více osoby od 18- 39let. Tedy osoby v období mladého věku. Tímto byla zároveň potvrzena i první hypotéza tohoto výzkumu, která zněla následovně: „*Mladí dospělí respondenti mají větší zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat než starší respondenti.*“

Druhá hypotéza výzkumu zněla takto: „*Respondenti z Otevřené Věznice ve výkonu trestu odnětí svobody častěji využívají možnost rekvalifikačních kurzů než středoškolského studia.*“ Tuto hypotézu se potvrdit podařilo, neboť 29 % dotázaných uvedlo, že po nabídce vzdělávání preferují vzdělávání formou rekvalifikačních kurzů, kdy možnost středoškolského studia využívá pouze 16,10 % dotázaných respondentů. Samozřejmě otázkou zůstává samotná věrohodnost odpovědní respondentů, neboť ze získaných dat bylo zjištěno, že v otázce číslo 7 uvedlo 55,60 % respondentů, že i přes nabídku dalšího vzdělávání tuto nabídku nepřijali a ani ji nehodlají v budoucnu využít. Toto je v rozporu s daty získanými z odpovědí na otázku číslo 8, kdy v tomto případě 61,20 % dotázaných uvedlo, že využívají možnost vzdělávání se v ZŠ, SŠ, VOŠ, nebo rekvalifikačních kurzech. Není možné, aby 55,60 % respondentů uvedlo, že se i přes nabídku vzdělávání nechtějí vzdělávat a současně ti samí respondenti tvrdili, že tuto nabídku v současnosti 61,20 % z nich využívá a dále v otázce číslo 10 uvedlo 91,40 % respondentů, že ve výkonu trestu v současné době nestudují vůbec, tento rozpor v odpovědích se dá vysvětlit pouze úmyslnými nepravdivými odpověďmi na zadané otázky, nebo nepochopením jednotlivých otázek v dotazníku.

Třetí hypotéza zněla následovně: „*Většina respondentů z Otevřené věznice dává přednost pracovním (placeným) aktivitám než vzdělávacím aktivitám v programu zacházení*“. Rovněž i tuto hypotézu se podařilo potvrdit. Zájem o placené zaměstnání je u respondentů výhodnějším a oblíbenějším než samotné vzdělávání, kdy tento výsledek je zřejmě zapříčiněn i tím, že 87,70 % respondentů přiznala, že v současnosti má dluhy a zaměstnání je forma využití času, která jim tyto dluhy dokáže efektivně potlačit ještě před opuštěním výkonu trestu odnětí svobody, na rozdíl od vzdělávání se, díky kterému mohou po opuštění věznice získat lukrativnější pracovní nabídky a zvýšit si tak životní standard. Jak už bylo zmíněno v současnosti údajně využívá možnost vzdělávání se 61,20 % respondentů, avšak všech 100 % dotázaných uvedlo, že ve výkonu trestu vykonává nějaké zaměstnání, za které mu náleží finanční odměna, která splácí zpravidla dluh respondenta. Celkem 60 % respondentů je na výsledek své vykonané práce hrdých, avšak více než dvě třetiny všech pracujících by ocenili jinou zpětnou vazbu od zaměstnavatele ohledně toho, jak je spokojen s jejich výkonem v zaměstnání. Dalším zjištěním bylo, že naprostá většina respondentů, tedy 95,70 %, je rozhodnuta si udržet svou práci i po propuštění.

ZÁVĚR

Nakonec této bakalářské práce přichází na řadu zamyšlení nad zvoleným tématem vzdělávání v oblasti vězeňství a zhodnocení informací, které tato práce přinesla.

Od samého začátku, kdy se osoby trestných činů ocitnou v prostorách věznice, je snahou mnoha odborných programů zacházení s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a náprava těchto osob, jak je stanoveno v Koncepti vězeňství do roku 2025. Tato Koncepte vězeňství přináší zcela jiný přístup k odsouzeným. Mezi její specifické cíle patří i vzdělávání a řešení problému resocializace propuštěných vězňů. Trestný čin ovlivní životy mnoha osob, a to pak i samotné prostředí věznice. Je důležité si uvědomit, že hlavním záměrem trestu odnětí svobody, je kromě samotného uvěznění, které je spojené s dodržováním stanovených pravidel, také snaha o úspěšné začlenění osoby znovu do společnosti a běžného života po propuštění. Práce osobami ve výkonu trestu není jednoduchým výchovným procesem. Je stále mnoho recidivujících pachatelů, a to i přes velké úsilí odborníků, kteří se snaží o jejich úspěšnou reintegraci do společnosti.

V teoretické části byly popsány nástroje, které se snaží o úspěšnou reintegraci do společnosti a také osoby, které se na výchově a resocializaci podílí. Jeden z hlavních nástrojů je program zacházení, který je každému odsouzenému vytvořen na míru. Je to vlastně souhrn aktivit a povinností, které jsou vytvořeny individuálně na základě zkoumání odborníky. Kromě vychovatelů, dozorců, sociálních pracovníků a speciálních pedagogů, jsou to i další odborníci pracující v organizacích na podporu začlenění propuštěných osob do běžného života.

Praktická část práce je rozdělena na dvě části. V první části je popsáno místo, kde bylo uskutečněno dotazníkové šetření. Jedná se o otevřenou Věznici Jiřice s nízkým stupněm zabezpečení, která svou specifickou formou věznice klade především důraz na samostatnost a zodpovědnost vězňů. Kromě resocializačních programů, klade důraz i na zaměstnávání. Umožňuje osobám pracovat, a to jak ve věznici, tak i v civilních prostorách. Dále byly v této části popsány vzdělávací možnosti a rekvalifikace a kde se mají tyto osoby možnost vzdělávat. Uskutečňují se zde i aktivity jako jsou besedy k problematice zneužívání návykových látek. Vzdělávací aktivity se mění za určitých podmínek, které udává Věznice Jiřice.

V případě, že by odsouzený projevil zájem o některý rekvalifikační kurz, nebo studium které není v aktuální nabídce, je snaha věznice mu vyhovět. Toto je, ale podmíněno skutečným zájmem osoby o sebevzdělávání, kdy by musela tuto informaci sdělit speciálním pedagogům. Osoba se po schválení kurzu, nebo studia může vzdělávat i v jiné věznici, kde tuto aktivitu umožňují.

Druhá část praktické práce bylo dotazníkové šetření, jak už bylo zmíněno, uskutečnilo se v otevřené Věznici v Jiřicích. Bylo osloveno 50 respondentů, z toho dotazník vyplnilo 49 osob. Šetřením byl zkoumán zájem o vzdělávání, dosavadní vzdělání ale i motivace, která je velmi důležitá pro další úspěšnou práci. Z důvodu zjištění motivace byly vytvořeny otázky na více strukturovaný program zacházení a bodového hodnocení za jednotlivé a méně oblíbené aktivity. Některé otázky nabízely volnou odpověď a bylo tak možné lépe zjistit o jaký typ vzdělání mají osoby zájem a kterému dávají ve výkonu trestu přednost. Další otázky byly směřované na zaměstnávání. Jelikož vzdělávání a nabývání nových dovedností úzce souvisí i s lepším uplatněním na trhu práce. Zkoumány byly motivační faktory pro udržení si zaměstnání i po propuštění.

Z dotazníkového šetření byl zjištěn poměrně velký zájem o vzdělání. Téměř polovina všech dotazovaných (46,9 %) má zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody vzdělávat. Zájem byl

především o rekvalifikační kurzy a zájmové vzdělávání, o odborné učiliště projevilo zájem 16,10 % z dotazovaných. Středoškolské vzdělání bez maturity má 32,7 % a 44,9 % respondentů uvedlo, že má vystudovanou zvláštní či základní školu.

Bohužel bylo zjištěno, že většina dotazovaných ve výkonu trestu nestuduje. Celkem takto odpovědělo 91,4 % dotazovaných. Přesto, že uvedlo 76,6 % dotázaných, že možnost vzdělávat se jim poskytnuta byla. Důvodů, které mohou být za tímto vysokým procentem může být několik. První důvodem mohou být určité scestné představy odsouzených, kdy musí být projeven hlavně zájem z jejich strany, a tedy sdělit tuto informaci speciálnímu pedagogovi, který s tím pak pracuje dále. Může to být, ale i nedostatečná informovanost. Dalším důvodem může být i nynější doba, která s sebou přinesla mnohá opatření spojená i s omezením studia.

Dílčím cílem v této práci je vytvoření edukační aktivity v rámci programu zacházení. Na základě zjištěných informací by bylo vhodné navrhnout rekvalifikační program v oboru gastronomie jako je například kuchař, či číšník. Ač jsou rekvalifikační programy krátké a nemohou se z hlediska kvality rovnat středoškolským oborům, je důležité si uvědomit, že rekvalifikační kurz se zaměřuje hlavně na odbornou přípravu.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0599-1.
- 2) BENDOVIÁ, Veronika. *Otevřená věznice*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2018.
- 3) BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.
- 4) BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5.
- 5) BUREŠ, Oldřich. *Privatizace bezpečnosti: české a zahraniční zkušenosti*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4601-2.
- 6) ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
- 7) ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vojtěch SEDLÁČEK. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní akademie, 2002. ISBN 80-7251-101-1.
- 8) ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.
- 9) FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.
- 10) GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- 11) GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.
- 12) HÁJKOVÁ, Vanda. *Integrativní pedagogika*. Praha: IPPP ČR, 2005. ISBN 80-86856-05-4.
- 13) HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6.
- 14) HART, H. L. A.: *Prolegomenon to the Principles of Punishment*, in Gross, H. Hirsch von, A. (ed): *Sentencing*, Oxford University Press, Oxford- New York 1981.
- 15) HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Jiří Budka, 1993. Slovník. ISBN 80-901549-0-5.
- 16) HEMZOVÁ, Barbora. *Nová právní úprava typů věznic de lege ferenda* [online]. Praha: Iurium, 2017 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.iurium.cz/2017/08/31/nova-pravni-uprava-typu-veznic-de-lege-ferenda/>.
- 17) JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2397-6.
- 18) JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- 19) JIŘIČKA, Václav. *Soudce - Hodnocení kriminogenních rizik a potřeb odsouzených nástrojem SARPO*. Soudcovská unie České republiky, 2013, č. 10. ISSN 1211-5347.
- 20) JOHN, Roman. *Historická penologie - Vzdělávání odsouzených ve druhé polovině 20. století*. Praha: Institut vzdělávání - Kabinet dokumentace a historie VS ČR, č. 3, roč. 2010.
- 21) JÚZL, Miloslav a OLEJNÍČEK, Antonín, 2004. *Penologie a penitenciární pedagogika: (úvod do studia předmětu)*. Brno: Institut mezioborových studií. ISBN nevedeno.
- 22) JÚZL, Miloslav. *Penitenciaristika jako věda žaláři*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

- 23) KOLBÁBEK, F. *Věznice nabízí šanci*. České vězeňství, 2004, roč. 12. ISSN 1213-9297
- 24) *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2015.
- 25) KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2985-4.
- 26) KUBÍČKOVÁ, Pavla a Ivo KMĚTÍK. *Penologie*. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011.
- 27) KUČHTA, Josef a Helena VÁLKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 8071798134.
- 28) MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-002-5.
- 29) MĀSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby 2019*. Praha: Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2019.
- 30) MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- 31) MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4580-0.
- 32) MRÁZOVÁ, Šárka. *Firmy řeší nedostatek dělníků zaměstnáváním vězňů* [online]. Praha: Novinky, 2017 [cit. 2021-05-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kariera/clanek/firmy-resi-nedostatek-delniku-zamestnavanim-veznu-40031179>.
- 33) NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.
- 34) NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1705-0.
- 35) *Otevřené věznice* [online]. Praha: Justice, 2017 [cit. 2021-05-21]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>.
- 36) PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- 37) PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-468-7.
- 38) SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika: Integrace a inkluze* [online]. Praha: Metodický portál RVP, 2012 [cit. 2021-04-27]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16169/SPECIALNI-PEDAGOGIKA-INTEGRACE-A-INKLUZE.html/>.
- 39) SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6.
- 40) SUCHÝ, Oldřich a kol. *Osobnost pachatele, díl I*. Praha: VÚK, 1986.
- 41) SUCHÝ, Oldřich. *Recidiva. Komparativní studie I*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický, 1971.
- 42) ŠÁMAL, Pavel. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 8071794937.
- 43) ŠOPFOVÁ, Kristýna. *V Jiřicích mají první vězeňský med. Práce se včelami je adrenalin, říká odsouzený programátor* [online]. Praha: Aktuálně, 2017 [cit. 2021-05-22]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/v-jiricich-maji-prvni-vezensky-med-prace-se-vcelami-je-adren/r~79d5b7fa8e6811e7a0c50025900fea04/>.
- 44) ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-484-8.

- 45) TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4.
- 46) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- 47) VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.
- 48) VÁŇA, Martin. Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby České republiky 1983-1998. Praha: Příloha časopisu České vězeňství 3-4/1998.
- 49) VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Gangy: vězeňské, pouliční a motorkářské*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0377-5.
- 50) VEGRICHTOVÁ, Barbora. Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4.
- 51) VEGRICHTOVÁ, Barbora. Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4.
- 52) VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-0731-5.
- 53) VETEŠKA, Jaroslav. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.
- 54) *Věznice Jiřice - základní informace* [online]. Praha: Generální ředitelství, 2021 [cit. 2021-05-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>.
- 55) *Věznice Jiřice: základní informace* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2019 [cit. 2021-05-22]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-jirice/o-nas/zakladni-informace/>.
- 56) Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.
- 57) Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.
- 58) Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.
- 59) Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- 60) Zákon č. 40/2009, Trestní zákoník.
- 61) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- 62) *Změna vnější diferenciaci - Obecný postup* [online]. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2017 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/o-nas/zmena-vnejsi-diferenciaci/obecny-postup/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Rozdíl mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou	9
Obrázek 2 - Struktura SARPO	14
Obrázek 3 - Učňovské zkoušky ve Věznici Valdice	23
Obrázek 4 - Věznice Jiřice.....	31
Obrázek 5 - Areál otevřené Věznice Jiřice.....	34

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Rozdělení odsouzených podle nejvyššího dosaženého vzdělání (31. 12. 2019)	22
---	----

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Rozdělení odsouzených podle nejvyššího dosaženého vzdělání (31. 12. 2019).....	22
Graf 2 - Kolik je Vám let?	37
Graf 3 - Po kolikáté jste ve výkonu trestu?	37
Graf 4 - Jaké je vaše dosažené vzdělání?.....	38
Graf 5 - Máte zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) vzdělávat?.....	39
Graf 6 - Byla vám nabídnuta možnost vzdělávání?.....	40
Graf 7 - Pokud ano, byla pro vás tato nabídka výběru vzdělání dostatečná?.....	40
Graf 8 - Využil jste možnost vzdělávat se ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)?.....	41
Graf 9 - Pokud ano, v jakém vzdělávacím stupni se vzděláváte?.....	42
Graf 10 - Jakého vzdělávacího stupně plánujete dosáhnout během vašeho výkonu trestu?.....	43
Graf 11 - V jaké formě studujete při svém výkonu trestu?	44
Graf 12 - Jakou formu vzdělávání byste upřednostnil při studiu?.....	44
Graf 13 - Jaké bylo vaše zaměstnání před výkonem trestu?	46
Graf 14 - Máte nějaké finanční dluhy?.....	46
Graf 15 - Je snadné dostat ve výkonu trestu práci?.....	47
Graf 16 - Kde vykonáváte práci?.....	48
Graf 17 - Absolvoval jste nějaké školení při nástupu do práce?.....	49
Graf 18 - Jste hrdý na výsledek své vykonané práce?	49
Graf 19 - Ocenil byste jinou zpětnou vazbu od zaměstnavatele, než známkování – to, jak je spokojen s vaším výkonem v zaměstnání?.....	50
Graf 20 - V čem je pro vás práce důležitá?.....	51
Graf 21 - Využijete své získané vzdělání, pracovní dovednosti a návyky i po propuštění z výkonu trestu?	52
Graf 22 - Je pro vás důležité si udržet zaměstnání i po propuštění?.....	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Dotazník.....I

Příloha č. 2

Volné odpovědi na otázky.....II

Příloha č. 1 - dotazník

Dotazník pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Jiřice

Vážení respondenti,

jsem studentkou Masarykova ústavu vyšších studií ČVUT v Praze a studuji obor Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku.

Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který je důležitou součástí výzkumu pro mou bakalářskou práci na téma "Vzdělávání jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody"

Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku.

Vyplnění dotazníku je anonymní a předem děkuji za Vaši spolupráci.

1. Kolik je Vám let?

- a) 18 – 28
- b) 29 – 39
- c) 40 – 50
- d) 51 – 61
- e) 62 – a více

2. Po kolikáté jste ve výkonu trestu?

- a) poprvé
- b) podruhé
- c) potřetí
- d) počtvrté a více

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

- a) zvláštní nebo základní škola (nedokončená)
- b) zvláštní nebo základní škola (dokončená)
- c) středoškolské bez maturity
- d) středoškolské s maturitou

e) vyšší odborná škola

f) vysoká škola

4. Máte zájem se ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) vzdělávat?

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

e) nevím

5. Byla Vám nabídnuta možnost vzdělávání?

a) ano

b) ne

6. Pokud ano, byla pro Vás tato nabídka výběru vzdělání dostatečná?

a) ano

b) spíše ano

c) spíš ne

d) ne

7. Využil jste možnost vzdělávat se ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)?

a) ano

b) ne, ale plánuji využít.

c) ne, ani neplánuji využít.

8. Pokud ano, v jakém vzdělávacím stupni se vzděláváte?

a) ZŠ

b) SŠ (včetně odborného učiliště)

c) Vyšší odborná škola

d) VŠ

e) Rekvalifikační kurzy

f) Kroužky či zájmové vzdělávání

g) Jiné (doplňte)

9. Jakého vzdělávacího stupně plánujete dosáhnout během Vašeho výkonu trestu?

a) ZŠ

b) SŠ (včetně odborného učiliště)

- c) Vyšší odbornou školu
- d) VŠ
- e) Rekvalifikační kurzy
- f) Kroužky či zájmové vzdělávání
- g) Jiné (doplňte)
- h) nevím

10. V jaké formě studujete při svém výkonu trestu?

- a) prezenčně (denně docházíte do školy)
- b) dálkově
- c) zatím ve VTOS nestuduji

11. Jakou formu vzdělávání byste upřednostnil při studiu?

- a) prezenční
- b) dálkovou
- c) je mi to jedno

12. V jakém oboru jste se vzdělával či se hodláte vzdělávat? (odpovězte vlastními slovy)

13. Kdybyste si mohl svobodně vybrat, jaké vzdělávání (kurz, obor) by pro Vás byl dle

Vašeho názoru nejlepší? (odpovězte vlastními slovy)

14. Co je pro Vás hlavním důvodem, že se chcete/nechcete vzdělávat? (odpovězte vlastními slovy)

15. Proč si myslíte, že je důležité snažit se o vyšší vzdělání, než které máte doposud? (odpovězte vlastními slovy)

16. Jaké bylo Vaše zaměstnání před výkonem trestu?

- a) nezaměstnaný bez podpory
- b) nezaměstnaný s podporou

- c) dělník bez kvalifikace
- d) dělník s kvalifikací
- e) příležitostné brigády
- f) zaměstnaný u soukromníka
- g) zaměstnaný na vlastní živnostenský list (vlastník firmy)
- h) zaměstnán ve státním sektoru (úřady, politika, policie apod.)

17. Máte nějaké finanční dluhy? (vůči rodině, společnosti)

- a) mám
- b) nemám
- c) nevím

18. Jaký je Váš názor na možnost ve vězení pracovat, je práce pro vězněnou osobu výhodou nebo trest? (odpovězte vlastními slovy)

19. Docházíte ve výkonu trestu do zaměstnání, z jakého důvodu? (odpovězte vlastními slovy)

20. Je snadné dostat ve výkonu trestu práci?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

21. Kde vykonáváte práci?

- a) uvnitř věznice
- b) u zaměstnavatelů mimo věznici
- c) jiné (soukromý subjekt uvnitř věznice, pro OÚ, MěÚ)

22. Můžete uvést Vaši pracovní pozici – náplň práce? (odpovězte vlastními slovy)

23. Absolvoval jste nějaké zaškolení při nástupu do práce?

- a) zaučení
- b) rekvalifikační kurz

c) nic

24. Jste hrdý na výsledek své vykonané práce?

a) ano

b) ne

c) Nepracuji

25. Ocenil byste jinou zpětnou vazbu od zaměstnavatele, než známkování – to, jak je spokojen s Vaším výkonem v zaměstnání?

a) ano

b) ne

c) je mi to jedno

26. V čem je pro Vás práce důležitá?

a) práce mě baví

b) získám pracovní návyky

c) vydělám peníze pro osobní spotřebu

d) splácím své dluhy

e) zaplním volný čas

f) získám výuční list nebo rekvalifikační kurz

g) vedení mě bude lépe hodnotit

h) setkávám se s jinými lidmi

ch) jiný důvod.....

27. Využijete své získané vzdělání, pracovní dovednosti a návyky i po propuštění z výkonu trestu?

a) určitě

b) asi ne

c) nevím

d) nevyužiji

28. Je pro Vás důležité si udržet zaměstnání i po propuštění?

a) ano

b) ne

c) je mi to jedno

29. Bylo by pro vás zajímavé, kdyby byl Program zacházení více strukturován, a za jednotlivé aktivity a bylo možno získat bodové ohodnocení (kredity)?

30. Bylo by pro vás motivující, kdyby méně oblíbené aktivity v programu zacházení byly hodnoceny lépe? (Bylo by za ně více kreditů)

Příloha č. 2 – volné odpovědi na otázky

Otázka č. 12

„Dále osvěžení a také předávání znalostí německého jazyka, jehož jsem lektorem.“

„Truhlář“

„Vzdělání jsem dosáhl před nástupem do výkonu trestu jako kuchař-číšník a chtěl bych po výkonu trestu dodělat maturitu.“

„Cizí jazyk“

„Malíř, natěrač“

„V oboru se nevzdělávám žádném, jsem spokojen s tím, co mám a vzdělávám se v práci praxí“

„Malíř, natěrač“

„Samostudium“

„Nevím“

„Stravování“

„Kuchař“

„Kuchař, číšník“

„Zedničina“

„Malíř, lakýrník“

„Číšník – venku jsem si udělal přes ÚP rekvalifikační kurz a práce mě bavila.“

„Nevím“

„V žádném“

„Nejlépe designu“

„Automechanik“

„Gastronomie, obráběč kovů“

„V žádném“

„Kuchař, číšník“

„Stavebnictví“

„Kuchař“

„Automobilový průmysl (automechanik)“

„Rád bych se doučil zedníka“

„Kuchař, číšník“

„Nevím“

„Strojní mechanik a montážník“

„Prioritou by pro mě bylo elektrotechnické vzdělání, a to dosažením maturitního vysvědčení.“

Otázka č. 13

„Psychologie, nové trendy farmakologie a farmakoterapie, adiktologie, základy KBT, možnosti terapie zločinců hypnózou či HRT.“

„Truhlář“
„Chtěl bych odmaturovat ze strojírenství.“
„IT“
„Cizí jazyk“
„IT“
„Stavebnictví“
„Stavebnictví – obor“
„Kurz angličtiny“
„Odborné vzdělání, které bych mohl uplatnit po výkonu trestu.“
„Nevím“
„Kuchař“
„Kuchař“
„Umělecký truhlář“
„Svářeč kurz“
„Jakýkoliv“
„Vyučit se zedníkem“
„Mám 6-letou praxi jako lakýrník, proto jsem spokojen, že jsem se mohl vyučit v oboru.“
„Ten číšník“
„Silný a slaboproud – elektrikář“
„Žádný – Ferda mravenec“
„Asi znovu konstruktér“
„Zedník, svářeč“
„Malování, tetování“
„Kurzy celkem jedou“
„Kuchař, číšník“
„Vysokozdvih“
„Kuchař“
„Automechanik“
„Klempíř ve stavebnictví“
„Zedník, kuchař a číšník“
„Kuchař, zámečnick, zedník“
„IT“
„Nejlíp něco ohledně sportu a jakýkoliv vzdělání, obor či kurz.“
„Gastronomie, stavební obor“
„Nevím“
„Rozhodně výpočetní technika či kurz vaření“

Otázka č. 14

„Protože si chci rozšiřovat znalosti, stále je co se učit“
„Jsem zaostalý“
„Hlavním důvodem je rozšíření znalostí a větší finanční ohodnocení“
„Pracuji v energetice“
„Budoucnost“

„Věk, lenost“
„Podnikám – stavby na klíč. Tak chci umět vše, co je možné, rád se učím nové věci.“
„Důvodem proč nechci se zdokonalovat je vysoký věk.“
„Možnost uplatnění na trhu práce po výkonu trestu.“
„Už mám krátký trest“
„Výuční list“
„Možnost zaměstnání“
„Mám za to, že bych lépe našel práci po propuštění.“
„Čím více toho umíte, tím lépe.“
„Více možností v životě“
„Chci být vyučen“
„Chci si nadále doplňovat vzdělání po propuštění a VŠ.“
„Lepší uplatnění na trhu práce než pouze se základním vzděláním.“
„Nikdy není pozdě“
„Nechci – dokážu si poradit“
„Školu mám a vzdělávat se můžu a rád budu, nikdo není dokonalej a člověk se učí celý život.“
„Konec trestu, brzo“
„Chci něco umět“
„Jsem dostatečně vzdělaný a zkušený“
„Chci něco dokázat“
„Líp si seženu práci“
„Budoucí zaměstnání“
„Vím, že na to není nikdy pozdě. Ale musím co nejdřív vydělávat nějaký peníze, zaplatit dluhy a pak o tom můžu přemýšlet.“
„Práce, lepší uplatnění ve společnosti, neboť jsem Rom.“
„Krátký trest“
„Slabá nabídka“
„Rád se učím nové věci“
„Větší možnost uplatnění na trhu práce“
„Nechci“
„Lepší pracovní zařazení po VT a to díky maturitě.“

Otázka č. 15

„Svět se vyvíjí ve všech odvětvích, je potřeba „jít s dobou“, sledovat trendy a novinky.“
„Je to potřeba do života.“
„Z důvodu vyšších finančních prostředků pro mne a moji rodinu.“
„Budoucnost“
„Možnost uplatnění se. Výdělek.“
„Jsem vyučen – pokrývač a jsem s tím spokojen. Živnost mám na 83 skupin, v čem můžu podnikat. Mám vše, co potřebuji i co nepotřebuji.“
„V mém věku a zdravotním stavu to nemá žádnou roli.“
„Lepší pracovní návyky“
„Z důvodu zaměstnání“

„Možnost zaměstnání“
 „Pracovní pozice po propuštění, výuční list je důležitý.“
 „Sehnání zaměstnání“
 „Člověk by se měl vzdělávat celý život“
 „Líp sehnat placenou práci“
 „Možnost svobodné volby ve výběru“
 „Abych sehnal lépe a snáz práci“
 „Máte víc možností a vyšší příjem“
 „Nemám to zapotřebí“
 „Nemyslím, ale vyšší vzdělání, lepší možnosti a příležitosti v životě a volba.“
 „Lepší pracovní pozice“
 „Nevyjadřuji se“
 „Nemám žádné, jenom základní“
 „Lepší pracovní příležitosti“
 „Nemám vzdělání“
 „Lepší pracovní možnosti, lepší finanční ohodnocení“
 „Větší možnosti nabídky práce, lepší peníze, lepší život.“
 „Abych lépe žil“
 „Abych měl více zkušeností, aby byl můj život lepší“
 „Lepší zaměstnání a plat“
 „Tak to bohužel teď nevím“
 „Větší možnost uplatnění na trhu práce“
 „Mám, stačí mi, co mám“
 „Jednak kvůli vlastnímu sebehodnocení a druhak kvůli lepším platovým podmínkám v zaměstnání.“

Otázka č. 18

„Vhodně vybraná práce (ale např. jistě i studium) je bezesporu ohromnou výhodou.“
 „Trest“
 „Splácení dluhu“
 „Myslím si, že pro mnoho lidí je to výhoda, protože mají lepší zázemí a lepší start po výkonu trestu.“
 „Výhoda vyhnout se stereotypu. Nevýhoda finančního ohodnocení.“
 „Výhodné je pracovat. Pracovat je přirozené.“
 „Záleží jaká“
 „Nedokážu si představit, že bych nepracoval. Práce je výhoda a práce ve stavařství a výrobě je můj koníček.“
 „Práce ve výkonu, to je velmi důležité pro odsouzený a výhodný.“
 „Ve výkonu trestu je práce výhoda ohledně splácení dluhu. Bohužel jí je nedostatek.“
 „Výhoda – jsem pracovníě spokojen“
 „Výhoda úplně ve všem“
 „Záleží pro koho. Pro mě ohromná výhoda.“
 „Výhoda“

„Stoprocentně výhoda“
„Je to výhoda“
„Výhoda“
„Je to velká výhoda“
„Výhoda“
„Výhoda“
„Podle finanční odměny je tato práce spíše za trest“
„Výhoda“
„Pomoc finančně rodině a platit si pohledávky.“
„Výhoda. Splácíte tím pohledávky a máte peníze na úložném, které je důležité pro začátek po propuštění.“
„100 % výhoda“
„Trest i výhoda“
„Lepší pracovat“
„Rozhodně výhoda a možnost se zas někam posunout.“
„Je to výhoda, splácení dluhů, alimenty“
„Určitě ano, ale malý plat“
„Obojí“
„Výhoda“
„Práce je důležitá, jak pro průběh trestu, tak další výhody, např. přerušování trestu atd.“
„Výhoda“
„Pro mě je lepší chodit do práce.“
„Jednoznačně výhoda“
„Veliká výhoda, utíká trest, máte peníze po VTOS a zaplatíte část svého dluhu. A máte peníze na nákupy.“
„Je důležitá“
„Určitě dobré pro lidi, co na svobodě nepracovali.“
„Určitě výhoda“
„Výhoda, peníze, utíká líp trest, splácení dluhů.“
„Můj názor je ten, že je to obrovská výhoda.“
„Určitě výhoda“
„Výhoda“
„Rozhodně výhoda, a to velmi velká výhoda pro člověka, který nemá dluhy – o to více mu věznicové šetří na výstup.“

Otázka č. 19

„Zatím ne, není pro mne vhodná práce (jsem v částečném invalidním důchodu).“
„Splácení dluhu, přijít na jiné myšlenky.“
„Do zaměstnání nedocházím, ve výkonu jsem více než rok a do zaměstnání jsem stále zařazen nebyl.“
„Není v tuto dobu práce.“
„Ano, pracuji.“
„Nedocházím“

„Protože můžu poslat peníze domů rodině a minimum splatit, protože vydělávám cca 6 tis.“
„Nejsem zaměstnán“
„Nedocházím z důvodu, že věznice mě není schopná zaměstnat. Zvláštní důvody nejsou.“
„Pracuji v auto-četě, trest utíká a nějaké peníze jdou na dluhy.“
„Čas, peníze“
„Ano, splácí se mi dluhy, odreagování, svoboda a finance.“
„Ne, jsem na SPO“
„Ne, nejsem zaměstnán“
„Ano“
„Lépe utíká čas a následně disponuji možností nákupu za mzdu.“
„Utíká trest a nejste tolik závislá na druhých.“
„Vydělat si“
„Ano, chodím, protože práce je pro mě důležitá.“
„Expediční v pekárně“
„Ne“
„Abych si platil pohledávky“
„V současné době nejsem pracovní zařazen“
„Doposud ne“
„Protože chci – zadarmo nic moc není, bez práce to nejde“
„Abych mohl platit výživné“
„Prozatím ne a čekám, až se něco uvolní. A moc rád bych pracoval.“
„Chci pracovat, splácení dluhů.“
„Ano, aby to uteklo a nezbláznil se z lidí.“
„Jakého asi?! Pro peníze.“
„Pomáhá mi to a chci dělat“
„Důvod je uveden výše (otázka 18). Dělal jsem zámečníka – svářeče a nyní dělám na pekárnách – expedice.“
„Zaplacení dluhu, ztráta času, lépe to utíká.“
„Nechodím“
„Momentálně jsem pracovní nezařaditelný, jelikož se nacházím v programu SPO. Po dokončení chci být ihned pracovní zařazen.“
„Docházel jsem a sami mě zařadili, ale už nedocházím.“
„Nebyl jsem zaměstnán.“
„Jsem zvyklý pracovat celý život. Mám vyživovací povinnost.“
„Ano, protože pracovat chci.“
„Ano, docházím“
„Ano, pracuji“
„Ano, docházím. Z důvodu samozřejmě vydělat si nějaké peníze a částečně zaplatit pobyt.“
„Zatím nejsem zařazen“
„Ne, žádnou mi nedali zatím.“

Otázka č. 22

„Jsem lektorem německého jazyka.“

„Bohužel, nejsem po více než rok zaměstnán.“

„Pracuji v truhlárně. Výroba nábytku, montáž + nakládka k zákazníkům.“

„Nejsem zaměstnán“

„Auto četa – sekání trávy, mytí aut, menší oprava, údržba.“

„Pomocný dělník – údržba města“

„Správce chov- Krmení zvířete, starání se o areál, obory úklid a chod.“

„SPO – Terapeutický program“

„Ne“

„Chovatelská činnost a práce na zahradě a ovocném sadu.“

„Chov zvířete“

„Už nepracuji, byl jsem vyřazen“

„Údržbář“

„Elektro – údržba“

„Pracuji se zvířaty“

„Pomocný dělník“

„Naše pekárna, expedice“

„Manipulační dělník“

„Pekárna Brandis Expedient“

„Expedice pekárenských výrobků“

„Dělník na stavbě“

„Obsluhoval jsem CNC stroje, ale už nepracuji.“

„Nebylo mě umožněno pracovat.“

„Pekárna – expedice“

„Pomocné zednické práce“

„Dělník, pomocné zednické práce“

„Dělník, třídění balíků na ČP“

„Česká pošta. Třídění balíků a zásilek.“

„Momentálně nezaměstnán, poslední zaměstnání bylo ve vězeňské prádelně.“

Otázka č. 29

„Nevím“

„Nevím“

„Ano“

„Ano, určitě ano“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Mě osobně je to jedno vše a vždy si plním na 100 procent.“

„Ne“

„Ano“

„Ano“

„Vše, co dělám, dělám jen pro sebe.“

„Ne“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Nevím“

„Ani ne, stačilo by víc ohledu u soudu, že snaha tam je.“

„Nikdy by to tak nefungovalo.“

„Ano“

„To nemůžu posoudit, jsem poprvé ve výkonu trestu a opravdu dělám maximum, abych měl ty nejlepší výsledky a hodnocení, ale bodové ohodnocení? Asi ano, záleží v čem. ANO.“

„Asi ano“

„Ano“

„To se nikdy nestane“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Nyní se nacházím v programu, kde je maximální možný přísun aktivit.“

„Asi ano“

„Bylo by to lepší a více motivační.“

„Ano“

„Asi ano“

„Asi ano“

„Ano“

„Tak asi ano“

„Nevím“

„100 % určitě“

Otázka č. 30

„To je snad demotivující, neplatí to nikde ve školství (fyzika se známkuje stejnými známkami jako výtvarná východa, byť cítíme, že jednička z fyziky má trochu jinou váhu, než z výtvarné výchovy.“

„Ano“

„Myslím si, že spíše ne“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Mě osobně – mě je to jedno. Každý podle svých zásluh. Já se snažím ve všem – dělám, co se dá a hlavně pracuji.“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Ne“

„Ne“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Určitě ano“

„Asi jo“

„Určitě ne“

„Nemůžu posoudit. ANO.“

„Moc rád bych ve výkonu trestu pracoval a měl možnost se někam posouvat, dělal jsem to venku, chci to dělat i tady. Práce zde mi pomůže dostat se ke své rodině, a to je pro mě důležité. Venku jsem z velké rodiny a vždy jsem pracoval a vždy budu, nemám rád nudu a potřebuji něco dělat hlavně pro sebe, abych si sám sebe vážil a vzdělával se 😊 Jsem pro trest, to neznamena poprvé ve výkonu trestu a je a vždy to bude pro mě úplně jinej svět, tím myslím, že jsem se sem dostal a nezasloužil si to! Do práce jsem měl bejt zařazen, ale někdo to sabotoval a nemyslím si, že bych byl neschopnej, to určitě ne, zručnej jsem a to i manuálně a mám vystudovanou vysokou školu, a to v oblasti Aut. konstrukce – mechanik motorů, prostě vše, co je kolem aut. Byla zde možnost práce Mechanik, ale jsem ve skupině C a práce je pro stupeň B, nízký stupeň zabezpečení a to prozatím nejsem, tak snad když zde ještě budu, se posunu směrem tam, ale ale...“

„Asi ano“

„Nevím“

„Jistě. Jaké kredity?“

„Ano“

„Ano“

„Ano“

„Nemám žádné neoblíbené aktivity. Budu pracovat tak, abych měl co nejlepší hodnocení. A pokud to bude jen trochu možné, budu dělat vše nad rámec svých pracovních povinností.“

„Ano“

„Nevím“

„Ano“

„Asi ano“

„Asi ano“

„Ano“

„Asi ne“

„Nevím“

„Ano“